

אונקלוס

ויקרא ו צו

עז

וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב צו
אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בְּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת

א וּמִלֵּי יי עם משה לְמִימָר:
ב פֶּקֶד ית אהרן וית בְּנוֹהֵי לְמִימָר
ד א אֹרֶיִתָּא דְעֻלְתָּא הִיא עֻלְתָּא

רשי"י

לקט בהיר

(ב) צו את אהרן חן לו אלה (לשון זרוא), מיד
ולדורות (ה"כ - קדושין כ"ט), אמר ר' שמעון ביותר
צריך הכתוב לזרז במקום שיש צו חסרון כים^א (ה"ס):
זאת תורת העולה וגו'. הרי הענין הזה צא

א פי' כל מקום ששייחה מורה מלשון הרגיל, מלומר דבר
או אמור, ואמר לו, הלא דבר הוא, ולא לחנם עשה זאת,
והנה חוץ ממנה שלמדו חז"ל בקידושין כל זאת מן הכתובים,
וחוץ ממנה ששייחה לו הוא מבנין הכבד, וחזקות ואמנות הוא
אומר, הסברה והדעת נותנת שהלוי הוא ענין פקידה, הפך

השאלה והתחנות, השייך מן המלך אל העם או מאב לבנו ומן אדון לעבדו, לזה פשוט הוא שכאשר ראינו שמדרך תורתנו
הק' ליתן לנו מלכותנו בלשון דיבור ואמירה ובמקומות אחרים שיהיה לומר בלשון זווי, טעמו הוא, שבענין הזה ובמנוה הזאת
צריך לזרז אותנו שלא להתרשל, וענין התרשלות יכול להיות בכמה אופנים, כגון לשלח את העמאיים מחוץ למחנה דבר זה מן
העבודות הקשות ביותר לפגוע באנשים ולהכריחם נגד רצונם ורצון כל המשפחה והשבט כידוע, או ענין הנחלות לעשות כרצון
איש ואיש, ולפעמים צריך המושל לזרז מפני שרצונו שיעשה פקודתו חייב ומיד, גם פעמים רצונו שבמשך הזמן יהיה המנוה
כמנוה אנשים מלומדה ויגרום התרשלות בדבר, אבל רצונו שיהיה חק קבוע ולא יעבור, לזה אומר דבריו בדרך זווי ופקידה,
ובמה שלפינו אמרו חז"ל כוונת הכתוב בזירוזו להיותם קרבנות (פרשה זו מדבר בכל הקרבנות כולם) נוהגים מיד (אפילו
במדבר), ובפרט עולת התמיד שאינה זריכה שום סיבה, כמו עולה שצריך מי שהוא להתנדב או חטאת ואשם שבחטא תלוי או
מוספים שבזמן הם תלויים, גם היה דעת עליון שבענין הקרבנות הוצרך לזרז שלא יבא גם התרשלות במשך הזמן והדורות,
ובא ר' שמעון להוסיף (ולא לחלוק שלא אמר ר' שמעון אומר, ועוד נשמע מאומרו "ביותר" צריך לזרז שפירושו אמנת שצריך
זירוז מיד ולדורות אבל ביותר וכו') שחזן מהנהו צ' דברים יש עוד חסרון כים, ודבר ידוע הוא שדעת אדם ורצונו נמשך אחר
ממונו והונו, וזה יסברו חז"ל קושיא שיש בענין, אם רצון הכתוב להוסיף חיוב קרבנות או קרבן עולה בלשון זווי למה הממין
עד עתה ולא נתחילת פי' ויקרא, כי שם היה המדובר בעולת נדבה ונדבה לא שייך זירוז כל כך כמוצן (לבוש): (ב) רבו
בזה הפירושים מה זה חסרון כים יותר מבשאר מנות אשר רובם ככולם תלויים בדמים, ואביא קצת מהם, יש אומרים חסרון
כים לצעלים בקרבן עולה שאין להם צה כלום (משא"כ בשלמים או בחטאת שיש לו כפרה ויוצא זה ידי חובתו) לזה לא
יתרשלו הכהנים כדי לעשות חשק על להבא ולא להפך (לבוש), יש אומרים שהכהנים ירצו ויבקשו להקריב שאר קרבנות שיש
להם חלק בבשר, ועבודת העולה יהיה מונח בקרבן זויות (ד"ד), יש אומרים שעבודת הכהנים בכלל יהיה נצוה ונשפל שאין
להם פרנסה אחרת כגון מסחר או שדות וכרמים, והרמב"ן ז"ל כתב שזה שייך על אומרו זה קרבן אהרן ובניו שנמחמתיהם
כולו כליל, ויש אומרים ששייך על הולאת הדשן שצריך בנגדים אחרים, והאור החיים הק' כתב ששייך על העשים שהאש אוכל
אותם כל הלילה בלי נורך, גם היה שם מדורה מיוחדת רק כדי לקיים אש תמיד וגו', והחוקוי ז"ל אומר לפי שהדין שכהן

אור החיים

(1) ב. צו את אהרן (א) אמרו ז"ל בת"כ חן לו
אלה זירוא) מיד ולדורות א"ר שמעון
ביותר וכו' כל מקום שיש חסרון כים ע"כ, הנה
לת"כ יש כאן זירוא) ללד מה שגדלו פרעי דיני
העולה בלילה, מה שאין משפט דומה לה בכל

אור בהיר

א) צא לתרץ למה שינה ואמר לו ולא אמר דבר. (ב) חז"ל (קדושין כ"ט). למדו זאת מנו את יהושע וחוקיהו ואמליהו. (ג) פי'
למה צריך כאן זירוז יותר משאר מנות הטהורים מיד ולדורות. (ד) הרי עשה אותו מיד, כ"כ הכא לו פירושו מיד, ומה שהוא
לדורות למדין (קדושין כ"ט). מע"י, דכתיב מן היום אשר נזה ה' והלאה לדורותיכם. (ה) ולמה צריך לימוד על זה, פשיטא, כאשר

ז"ל (בפסיקת
ישראל אומרי
והתמידים נוח
ע"כ, הרי שג'
וחסרון כים;
לאו דוקא חכ
וי"א כי היה
כים, וי"א חכ
נשרפים על הו
כים לכהן שכו
לו זכות צהס
צה אלה עור.
נראה שהוא ג
מ"ה) ג' מער
עליה כלום א
על פרע זה א
אחד מהקרבנ
הלילה, וגם ו
כים הוא ללד
דבר גדול דכה
וערך עליה
יהיה דבר ו
העולה ע"כ,
הקדשים שה
פסולים וכו'
הגעשה קודנ
רבים שיש צו
שנתו ואם כי
וללד שאומרי
שחר הרי זה
שעות לקדשיו

מנות. (1) ה
יהיה ניחן העול
"פסולים", אמר
ואפילו מילי דתנ
נעשה בן שנה וו
בכל פרטי דרשו

3 אר אבנן ואר בניו לאמר - מילת גברי צוה והגבול בקור במצות

הַעֲלָה הַיּוֹא הַעֲלָה עַל מוֹקְדָה עַל עַד דְּמִתּוֹקְדָה עַל מִדְּבָחָא בְּ

מ זעירא

לקמ בהיר

רש"י

ללמד^א על הקטר חלבים ואזרים^ב שיהא* כשר כל הלילה (ח"כ - מגילה כ"ה), וללמד על הפסולים איזה חס עלה ירד ואיזה חס עלה לא ירד, שכל תורה* לרבות הוא ז' חס^ג, לומר תורה אחת לכל העולים, ואפילו פסולין שאם עלו לא ירדו (ח"כ - זבחים כ"ג): **הוא העלה.** למעט* את הרוצב ואת הרוצב וכיוצא בהן שינוי נוסחאות: שהיא. תורת. מיעט.

המפגל או מנבל צהמה צאונם צשוגג וצפשיעה פטור מלשם, לזה זרזו הכתוב ציותר שלא לגרום חסרון כיס צמעות הקדש או צממון חצירו כי עון פלילי היא זאת, ונכון: ג) ר"ל הגם שנאמרו הקרבנות כולם ודיניהם צפ' ויקרא, חזרו ונשנו כאן משום פרטי ההלכות שנמחדשו צהם, כגון ששם גמר הענין צאומרו והקטירו, וכאן ממשיך פרטי דיני ההקטרה שיכול להיות כל הלילה אחר שזרקו דמם ציום, וזה פשוטו, ורז"ל הוסיפו ללמוד הלכות מריצוי ומיעוט שיש צכתוב כלקמן: ד) אמר סתם חלבים ואזרים שפירושו כל מיני קרבנות, ולפי"ז אין פ"י עולה קרבן עולה אלא פירושו זאת תורתם של אותן דברים הצריכים לעלות על המזבח, ומהו תורתם, שיכולים לעלות כל הלילה: ה) שהיה די לומר העולה (פ"י הצריך לעלות) עולה על המזבח כל הלילה, ומיבת תורה

אור החיים

זאת לצד דריש רש"י ולא מהיה העולה, כי אין לריך לר"ש מיעוטים רבים לפרטים שאמר בהם חס יעלו ירדו כמו שמיטע ר"י ג' מג' מיעוטים, שאם צאנו לומר כן לריכים אנו למיעוטים רבים מלספור, כי רצים הם הפרטים שהזכיר ר"ש שעליהם צא המיעוט, אלא ודאי כי ממיעוט אחת מיעט הכל, כל שאין פיסולו צקודש אין הקודש מקבלו וכיון שאין לריך אלא מיעוט אחד וקתני ליה צצרייתא (זבחים פ"ד) ח"ל זאת, מנין לרש"י לומר שדורש היא העולה, ותמלא שאמרו צהוריות (דף צ) על מתניתא דקתני נפש אחת וכו' הרי אלו מיעוטין העושה מפי עצמו וכו', ומוקים הש"ס הצרייתא כר' יהודה, ופריך דלמא ר"ש היא, ומשני מאן שמעת ליה דדריש מיעוט כהאי"ל רבי יהודה דתניא זאת תורת העולה הוא העולה הרי אלו מיעוטין, הרי כי ר"ש לא דריש מיעוט:

על מוקדה על המזבח. י) יתבאר ע"ד אומרם צפרק המזבח מקדש (דף פ"ה) כל אלו שאם

אור בהיר

העולה, כלומר היא יעלה. יב) וכל פסול שנעשה קודם צואו לעורה. יג) פ"י אל תאמר שר"ש הגם שאמר מיבת זאת כוונתו על היא העולה אלא שלא גמר דבריו. יד) פ"י מיעוט פרטי. ודע כי פלוגתא זו מובאת צ' פעמים, צת"כ כאן וגם צזבחים פ"ד, ולשון זה "ח"ל זאת" איחא צזבחים, אבל צת"כ וז"ל ח"ל זאת היא העולה הרי אלו מיעוטים עכ"ל, וקושיית רבינו על רש"י הוא שהרי צרי הוא וצהכרח לומר שנוסף הש"ס מדוייק ולא הלשון של ח"כ, כי צאמת אין כאן לר"ש אפי" צת"כ אלא מיעוט אחד, וכמו שאמרו צפירושו צהוריות, ולא הי"ל לרש"י לדרוש הדרוש על מיבת היא העולה, אבל כבודו של רש"י צמקומו מונע, כי ודאי צמודה ר"ש שמיבת "היא" ומיבת העולה מיעוטים הם, אלא שסובר שמאחר שג' מיעוטים נאמרו הכל צמאמר אחד נחשבו לא, וא"כ דעת רש"י ז"ל שאין להקפיד צאיזה מיעוט מהמיעוטים חלין הדרוש, וכסברה זאת כתב רבינו המהמר ז"ל בעצמו צפ' אחרי י"ז ג' ד"ה איש איש עיי"ש. טו) וכי

2

עלו לא ירדו, אלה שלא מש יעלו, והגם דעלמות והגי דלא נפקא האזרים וכו' שאם עלו לא צהם האור כנגד אותם; אותם שעדיין אמר על המז על המוקדה הכתוב לומר ולזה הקדים על המזבח, אינה מוקדה לרשום הדרג ממש לענין שניה שאין צו המזבח כמכר ר"ג סובר ט עלה לא ירד דוקא ולא **ובדרך** ר' ש' איש ישראל נ נראה למי דו ת"ע, והן בו גלות לצד אל צבני ישראל י

3

הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלֵּילָה עַד־הַבֹּקֶר וְאִישׁ
הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד בּוֹ: וְלֵבַשׁ הַכֹּהֵן מִדָּו
וּמִכְנָסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ
וְהָרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאִישׁ

לִיָּיָא עַד צַפְרָא וְאַשְׁתָּא
דְּמִדְבָּחָא תְּהֵא יִקְדָּא בְּהַ:
ג וְיִלְבַּשׁ כְּהֵנָּא לְבוּשֵׁין דְּבוּז
וּמִכְנָסִין דְּבוּז יִלְבַּשׁ עַל בְּסָרְהַ
וְיַפְרֵשׁ יָת קַמְמָא דִּי תִיכּוּל

לקט בהיר

רשי

לכא הוה פסולין בקדש, שנפסלו קודם שבאו לעזרה
(סג - סד): (ג) מדו בד. היא הכתובת, ומה ת"ל
מדו, שחכא כמדתו (ת"כ - יומא כ"ג): על בשרו.
שלא יהא דבר חולין^(ה) בינתיים (ת"כ - ערכין ג): ודברים
את הדשן. היא חותכה מלא מחסה^(ו) מן המאוכלות
הפנימיות^(ז) ונותן במזרחו של כבש^(ח) (סג - סד):
הדשן אשר תאכל האש את העלה. ועשאתו
דשן^(ט), מאותו דשן ירים תרומה ושמו אלל המזבח
אוחס פסולים שלא היה פסולין בקודש פי' לא מחמת שנקדשו נפסלו כגון בעל מוס, או נעבד וכו' הגם שהוממה בעזרה על
זו בא המיעוט, ופשוט הוא שאם נעשה הפסול קודם שהוקדש, שירד אחר שעלה, שהלא אין הקדשם הקדש, שאין קדושין
חופסים בבעל מוס, ונשאר חולין, ובלא פסוק זה ידענו שאין חולין קרבין על המזבח (גמר'): (ו) והוא מלשון בגד, כמו
(ש"א י"ז ל"ח) וילבש שאל את דוד מדיו, והתיבה נגזר מתיבת מדה, שהמלבוש נעשה למדת האדם, וראויה היה לכמוז
מדתו שה"א נהפך למי", כמו תורה תורתו, אך מנינו שחסר כגון (איוב י"א ט') ארכה מארץ מדה, שהיה צריך להיות
מדתה (רא"ם), ומדאמר בכינוי מדו שפירושו מלבוש "שלו" שמיחד לו, א"כ הוא אחד מצגדי כהונה ולא בגדי חול,
והמכנסים כתיב אחריו לצדו האבנט והמנפת אינם מלבושים כמו אלו הב' א"כ בהכרח שהוא הכתומה, ועל זה קשה מה ת"ל
מדו פי' ממה נפשך קשה, אם עבודה זו צריכה צגדי כהונה היכן הם שאר צ' הצגדים אבנט ומנפת הלא ד' צגדים מעבדין
זה את זה, והכתוב אמר בלשון יחיד מדו ולא אמר מדיו, ואם אינה צריכה צגדי כהונה למה א"כ הכתומה והמכנסים, לזה
חירך שפשוט הוא שצריך ד' צגדי כהונה (גמר'), ואין הכתוב צריך לאומרו, אלא אמר צ' צגדים אלו שרצונו לחדש בהם
שהכתומה צריך להיות כמדתו, והמכנסים צריך להיות דבוק על בשרו בלי חליצה (רמב"ן), אבל צאצנט לא שייך כמדתו
שפשוט צריך להיות ארוך כדי לחגור ולקשר, וכן המנפת יפול על פניו או יפול מעל ראשו, והמכנסים צהדיא כתיב צהו
ממתנים ועד ירכים יהיו, ומה שכתוב בש"ח שצריך לאשמעיין דוקא בכתומה לפי שהיה מלבוש התחתון ויש צגדים אחרים
למעלה ממנו והוא אמינא שאין צריך כמדתו שאינו נראה לחוץ, וזה אינו, כי לא היה עליו שום צגד אחר (חוץ מד' כנפות
והתגורה) שאל"כ עבודתו פסולה במרוצה צגדים: (ז) פירש"י ציומא כאן לימדך שיהא כתומה כהנים למדת קומתו (מן
לוארו עד הארץ) לא נגרות (על הקרקע) ולא מסולקות (מן הארץ) והכי אמרינן בזבחים (י"ח). עכ"ל, ויש צבחים ת"ר
היו מרושלין (נגררים בקרקע - רש"י) מסולקין (מן הקרקע מתוך שהן קצרים - רש"י) משוחקים (ישינים - רש"י) ועבד
עבודתו כשרה (ואע"ג דכתיב מדו בד שמהא כמדתו מונה בעלמא היא ולא לעבד - רש"י) עכ"ל הגמ': (ח) כן הוא
צת"כ וצגמ' ערכין, אבל ציומא שלא יהא דבר קודם למכנסים, וצחר רש"י צגמ' ערכין, חוץ ממה שהצ"כ מעיד עליו, זה
יותר פשוט, אבל גם זאת אמת שצריך להיות ראשון שבצגדים, ואפשר שטעות נפל בש"ס יומא, ומפסקו אחר דרשו אותו
חז"ל צפ' אחרי דכתיב שם ומכנסי צד יהיו על בשרו (נח"י): (ט) פי' כן היה עושה שלקח מלא מחמה שהיה צדו, אבל
החיוב למדו צגמ' צג"ש והרים והרים מקמיצה שצריך לכל הפחות שיעור מלא קוממו, וזאת אחי רש"י לאשמעיין כאן שהגם
דכתיב את הדשן אשר מן הסתם פירושו כל הדשן אעפ"כ לא היה אלא לכל היותר מלא מחמה, דכתיב והרים ולא אמר
והסיר, וזה מכריח שהיה דוקא חלק קטן מן הדשן שהיה שם כפירוש חיצת הרמה (ג"א): (י) ששם היה נשרף לגמרי
כדלקמן בדיבור הסמוך: (יא) וכמו שבאר לעיל (א' ט"ז) בעולת העוף שהיתה מקום הדשן במזרחה של כבש ובדרומה
של מזבח עיי"ש: (יב) הכוונה צה שבאומרו והרים את הדשן נשלים המאמר ומקושר הוא למאמר האחר ושמו אלל המזבח,

אשתא ית עי
וישונה בסטר
ית לבושוהו
אחרנין ויפק
למשריהא קאו
על מדבחה ר
(ת"כ): (על המזו
מחזיקן על המזו
ועל מן הפנימי
(ת"כ - יומא מ"ה):
חובה, אלא דר
צגדים שהוא פ
צבן קדירה לה
ולבש צגדים אר
והוציא את
רצה, * ואין מ
כ"ה), ואין זה ח
צכל יום (יומא כ
בו. ריבה כאן
שינוי נוסחאות - שבטל:
ומשליך אל הצד כ
ישארו שם ישארו.
הדיוקים שאמרנו,
והכרחו הוא עו"ה
שמלבוש צו, וצפרו
שליקשא נכתב,
להוצאת הדשן יה
פחותים מאותן ש
יהיו טובים מן ה
להשמיענו דבר זה
שזה הוא החיוב ו
אלא ללמד ולהזהי
ולפי"ז אין עוד ק
על מה שיהיה חו
(אינו מווייר צהו
עכ"ל: טז) צמ
שבאמצע המזבח;
כתפות וכו' וכשה
אותו הדשן המו

וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קִרְבָּן
 תְּרוּמָה לַיהוָה לִבְהֵן תִּזְרַק אֶת־דָּם
 הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה: ^{טו} וּבִשְׂר זָבַח
 תּוֹרַת שְׁלָמִיו בַּיּוֹם קִרְבָּנוֹ יֹאכַל לֹא־
 יֵנִיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר: ^{טז} וְאִם־נִדְרָה אִלּוּ
 נִדְבָה זָבַח קִרְבָּנוֹ בַּיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת־

נכסת תורת קודשוהי: יד ויקרב
 מנה חד מקר קרבן אפרשותא
 קדם יי קכהנא דזורק ית דם
 נכסת קודשיא דילה יהי: טו ובשר
 נכסת תורת קודשוהי ביום
 קרבנה יתאכל קא יצנע מנה
 עד צפרא: טז ואם נדרא או
 נדבחה נכסת קרבנה ביוםא די

לקט בדיר

רש"י

(כג) ולא מכל קרבן תודה, שכל מין לעצמו נקרא
 קרבן: (כד) לאו למימרא שדוקא לאותו כהן יחיד, שהלא
 נחלק לכל בית אב בשוה, אלא ר"ל שזו שזר הוא לו בשביל
 שעובד עבודתה, ורצונו בזה ליישב הסתירה בפסוק, שאמר
 תרומה לה' ואח"כ אמר לכהן, כלומר זכה צו מאת ה' לפי
 שעובד עבודתה: (כה) דכתיב הזורק את דם
 השלמים: (כו) פירש"י מדהוה ליה למכתב ותודתו
 ציומו יאכל, לזה מרביץ מתיבת "זבח" חטאת ואשם,
 ומתיבת שלמיו מרביץ חיל נזיר הטעון לחם כמו התודה,
 א"כ נכלל בתיבת שלמיו, וגם חגיגת י"ד שלמים הוא, ודע
 דבת"כ לא כתיב חגיגת י"ד אלא שלמים הבאים מחמת
 פסח, ולקמן בפסוק ואם נדר או נדבה מרצו בת"כ "חגיגה"
 הבאה מחמת פסח שנאכלת לז' ימים ולילה אחד, א"כ
 סתירה יש בדברי ת"כ, לזה אמרו המפרשים שמה שאמר
 כאן "שלמים" הבאים מחמת פסח אין זו חגיגה אלא מותר
 הפסח, כגון שנשאר לו מעות ממה שהפריש לפסחו וקנה ממנו שלמים הרי זה דינו כפסח שנאכל ליום ולילה, אבל לקמן
 המדובר מקרבן חגיגה הבאה עם הפסח כדי שיהיה הפסח נאכל לשובע, וקרבן זו נאכל לז' ימים ולילה אחד, אבל דעת רש"י
 אינו כן, אלא ב' הברייתות בחגיגה קמיירי, והם ב' סברות כמו דפליגי בן תימא וחכמים במס' פסחים, ומי שאמר זה לא
 אמר זה, לפיכך כאן שמוכח מפשט הכתוב לרבות חגיגה מתודה פירש רש"י כגון תימא שחגיגה נאכל ליום ולילה, וצ"פ ראה
 בפסוק (ט"ז ד') ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר נראה לו ע"פ פשוטו לפרש (עיי"ש) שחגיגה נאכל
 לז' ימים ולילה כחכמים (רא"ם), ויש להרחיב קצת, שחילוק יש, דהכא ריבה לנו שחיתות "הרבה" לזה חשב כל מה שיכול
 לחשוב, לזה חשב נמי חגיגת י"ד שגם זה נאכל ליום ולילה לשיטת בן תימא, משא"כ צ"פ ראה מפרשינן הכתוב לפי האמת
 שההלכה כחכמים (בד"א): (כז) תיבת קרבנו מיותר שהיל"ל ציומו יאכל או היל"ל ביום הקרבנו יאכל, לזה דרשינן יאכל
 (הלחם) ביום קרבנו (באוחו יוס שקרבנו של הלחם יאכל) (ב"ב), וגם פשוט הוא, שהרי הלחם טפל לקרבן ונכשר בהכשרתו
 ונפסל בפסלתו (במ"ח): (כח) פי' מה שאמר הכתוב ביום קרבנו יאכל שמשמע ולא בלילה זה למנוה, אבל רשאי הוא
 לאכלו גם בלילה והקפידא היא שלא יניח ממנו עד בקר: (כט) פירש"י ואסרום באכילה קודם זמנם כדי שלא יצא לאכלו
 לאחר עמוד השחר ויתחייב כרת, וכן בקריאת שמע לזרו את האדם שלא יאמר יש לי עוד שהות ובתוך כך יעלה עמוד השחר
 ועבר לו הזמן עכ"ל: (ל) פי' הגם שעד עתה ג"כ צנדר ונדבה היינו עסוקים, כי מה שנאמר בתהלים ויזבחו זבחי תודה
 היא רק למנוה שראוי ונכון לעשות כן אבל אין שום חיוז בדבר, אלא שלא היה נדר ונדבה בשלימות שהלא היה הכרת טובה
 בדבר, כלומר נדר ונדב משום הכרת טובה, ומכאן ואילך המדובר שנדר ונדב בלי שום חיוז והודאה:

(ח"כ - מנחות ע"ח): (יד) אחד מכל קרבן. לחם אחד
 מכל מין ומין^(כ) יעול תרומה לכהן העובד
 עבודתה^(כ), והשאר נאכל לזעלים^(ח"כ - מנחות ע"ח),
 ובשרה לזעלים, חוץ מחזה ושוק שבה (זבחים י"ה) כמו
 שמפורש למטה תנופת חזה ושוק זשלמים, והתודה
 קרויה שלמים^(כ) (זבחים ז'): (טו) ובשר זבח תורת
 שלמיו. יש כאן ריבויים הרבה^(כ), לרבות חטאת
 ואשם ואיל נזיר וחגיגת י"ד שיהיו נאכלין ליום ולילה
 (ח"כ - זבחים ל"ו): ביום קרבנו יאכל. וכזמן צברה^(כ)
 זמן לחמה (שם - שם): לא יניח ממנו עד בוקר. אבל
 אוכל הוא כל הלילה^(כ), אם כן למה אמרו עד הלילה,
 כדי להרחיק האדם מן העבירה^(כ) (ח"כ - ריש דרכות):
 (טז) ואם נדר או נדבה. שלא הביאה על הודאה
 של נס^(כ), אינה טעונה לחם, ונאכלת לז' ימים, כמו

5

וּבָחוּ יֹאכֵל וּמִמַּחֲרֵת וְהִנּוֹתָר מִמֶּנּוּ
 יֹאכֵל: י וְהִנּוֹתָר מִבֶּשֶׂר הַזֹּבַח בַּיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי בָאֵשׁ יִשְׂרָף: יח וְאִם הָאֹכֵל
 יֹאכֵל מִבֶּשֶׂר-זֹבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצֶה הַמִּקְרִיב אֹתוֹ
 לֹא יִחַשֵׁב לוֹ פְּגוּל יִהְיֶה וְהִנְפִּישׁ
 הָאֹכֵלֶת מִמֶּנּוּ עֹנֶה תִּשָּׂא: יט וְהַבֶּשֶׂר

יִקְרַב ית נכסתה יתאכל וביומא
 דבתרודהי ודאשתאר מנה
 יתאכל: יח ודאשתאר מבסר
 נכסתא ביומא תליתאה בנזרא
 יתוקד: יח ואם אתאכלא יתאכל
 מבסר נכסת קודשוהי ביומא
 תליתאה לא יהא לרעוא דמקרב
 יתה לא יתחשב לה מרחק יהא
 ואנש דתיכור מנה חובה יקבל:
 יט ובסר קודשא די יקרב בכר

מסאב לא
 ובסר קוד
 קודשא
 כ ואנש די
 קודשא י

מקלחו, ש
 בשר. מ
 זכחך ישפך
 חלא הצעלי

פסחים ע"ע):
 כל מה שאכ
 לקלעים אכ
 יאכלוה, צנ
 בשר אפילו
 צטומאח הג
 את העמא ו
 אשר יגע צנ
 העבור אינ
 בצורה שרי
 שנינו נוסחאות

וטומאחו עליו,
 אחריו ונפש כי
 אמר ואללה, ו
 צה והולך (באד
 פסק הכתוב מ
 ח"ל: על כרחך
 ופירושו שממ
 ועד (כל עוד
 וכמו שמפרש ו
 עונשין אלא"כ ו
 כרת על טומאח
 וכתיב (שם י"ג

כ. והנפש

בחרת כהני

רש"י

לקט בהיר

שמפורש צענין: וממחרת והנותר ממנו. צראשון
 יאכל^ל (ת"כ - פסחים ג'). (והנותר ממנו יאכל), וא"ו
 זו יחירה היא, ויש כמוהו* הרצה במקרא, כגון
 ואלה בני לבעון ואלה וענה (ברא' ל"ו כ"ח), תת וקדש
 ולבא מרמס (דני' ח' י"ג): (יח) ואם האכל יאכל
 וגו'. במחשב צשחיעה לאכלו צשלישי הכתוב מדבר,
 יכול אם אכל ממנו צשלישי יפסל למפרע^ל, ת"ל
 המקריב אהו לא יחשב, צשעת הקרבה הוא נפסל
 ואינו נפסל צשלישי (ת"כ - זכחים כ"ע), וכן פירוש,
 צשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה^ל, ואם
 חשב פגול יהיה: והנפש האכלת ממנו. אפילו
 בתוך הזמן^ל עונה תשא (ת"כ - כריחית ה').
 (יט) והבשר. של קדש שלמים^ל אשר יגע בכל
 עמא לא יאכל: והבשר. לרבות^ל אצר שילא
 שנינו נוסחאות - במה.

לא) מדאמר הכתוב הסמוך והנותר ממנו ציום השלישי באש
 ישרף טעמה ותאמר פ"י הכתוב ציום הקריבו יאכל וגם
 ממחרת יאכל וגם הנותר ממנו יאכל כלילה השני עד הצקר
 השלישי שהוא זמן שריפתה, אל טעמה לומר כן, שהרי קבלה
 לנו הלכה למשה מסיני שאינו נאכל כליל שני (רק חולין לא
 אוכלין ולא שורפין שאין שורפים קדשים כלילה), אלא ודאי
 פ"י הכתוב והנותר ממנו מראשון ולא קאי תיבת ממנו על
 ממחרת, אלא תיבת וממחרת מקושר למטה לתיבת והנותר,
 וזה מה שגמר רש"י ואומר וא"ו זו יחירה פ"י יותר מובן
 ומפורש היה אם היה אומרנו בלא וא"ו וממחרת הנותר
 ממנו, ובאשר הוא שם פירושו כאילו אמר וממחרת אם נותר
 ממנו יאכל, וא"ת כולו מיותר הוא שהיל"ל ציום הקריבו
 יאכל וממחרת ודי, לזה אמרו חז"ל בת"כ שצא הכתוב לומר
 ולזוות שיאכלו כולו ציום זבחו, כי זה עיקר מצותו, אך
 בדעבד אם נותר ממנו יוכל להאכל כל יום שני, אבל אם לא

יאמר הכתוב והנותר וגו' היה נשמע להפך שצמ"ה דוקא לאכול גם ממחרת (רא"ם): (לב) פ"י מחמת שפשטות משמעות
 האכל יאכל היא אכילה ממש צפועל, תאמר שגזירת הכתוב הוא לקנסו שאם אכל אחר זמנו יפסול קרבנו למפרע הגם שכבר
 נעשה בהכשר גמור, ת"ל קרא יחירה המקריב אותו לא יחשב לו, שאם בא לומר שלא יחשב ולא יעלה לרצון לאדם המקריב
 אותו, מיותר, שכל זה נכלל באומרנו לא ירצה, אלא ודאי בא לומר שהמדובר הוא צשעת ההקרבה (ר"ל כל משך זמן ההקרבה
 מתחלתו ועד סופו שהוא צמספר ד' שחיטה קבלה הולכה זריקה) ולא צשעת אכילה (רא"ם): (לג) אין רצון רש"י להוציא
 הכתוב מפשטו ולומר שפ"י הכתוב הוא המקריב אותו לא יחשב שאסור לו לאדם המקריב לחשוב מחשבה זו, לא כן הוא,
 שתיבת "לו" תכתיב זאת ואינו סובל פירוש זה, הכתוב נאשר בפירושו שלא יהיה חשוב ומקובל לפני הקב"ה לרצות לו לאדם
 המקריב, אלא הכוונה שחן ממה שמיותר הוא שינה הכתוב לומר במלות שונות לא ירצה לא יחשב, רצה לרמוז בזה צשעת
 הקרבה במחשבה חלי' מלתא: (לד) שהכתוב קוראו פיגול מיד צשעת עבודה ועל זה אמר האוכלת "ממנו" מאותו פיגול
 (רא"ם): (לה) זהו פירושו של ה"א הידיעה, כלומר בשר שהעיקר המדובר בו, ובא למעט בשר חולין שאינו נפסל צנגע בו
 טומאה (ג"א), אבל אינו שייך על בשר פיגול הנזכר צפסוק דלעיל, שזו לא יאכל אפילו בלי נגיעת טומאה (רא"ם): (לו)
 כי חון ממה שכל המאמר מיותר ונדרש צדיבור הסמוך, תיבה זו אף אחר הדרוש ההוא מיותר, וצפרט צה"א הידיעה, בא
 לומר שצפר שלמים הכשר אשר המדובר בו שנשאר בהכשרו הגם שיש סבא לפוסלו, כגון בשר ק"ק שילא מקלחו חון לעזרה
 או קדשים קלים חון לחומת ירושלים אותו חלק הנשאר צפניס כשר הוא (ואפילו צקרצן פסח שאסור לצבור בו עלס יש תקנה

שיהיו נאכלים לשני ימים, אין לי אלא שלמים, מנין לרבות את החגיגה שבאה בזמנה וכו', ארבה את החגיגה שבאה בזמנה, מנין לחגיגה הבאה עם הפסח וכו'.

(טז) וממחרת והנותר ממנו יאכל. וא"ו יתרה היא זו, ויש כמזה הרבה במקרא, כגון: ואלה בני צבעון ואיה וענה (בראשית לו כד), וכן: תת וקדש וצבא מרמס (דניאל ח ג). לשון רש"י. וכן פרש רבי אברהם.

ולפי דעתי ענין הכתוב הזה, בעבור שאמר: ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת, והיה במשמע שתהיה מצוה שיאכל בשני ימים, יאכל מקצתו ביום הראשון ויניח מקצתו למחר, ולפיכך חזר לבאר: והנותר ממנו בראשון יאכל, וממחרת לא שישאיר ממנו בכונה, ולא שיהא רשאי להניח בלוי ליום המחרת, אבל מצוה שיאכל ממנו בראשון, והנותר במקרה יאכל במחרת הנזכר. L

והענין הזה מדברי רבותינו למדנוהו, אמרו בתורת כהנים (פאן): ביום הקריבו יאכל, מצוה להאכל ממנו יום ראשון, יכול בלוי, תלמוד לומר וממחרת, יכול מצוה לאכלו בשני ימים, תלמוד לומר והנותר, אם הותר הותר, אי והנותר יכול אם הותר בלוי לשני ימים יהא פסול, תלמוד לומר יאכל אפלו בלוי.

טוב ירושלים

לרבות את החגיגה שבאה בזמנה* וכו', ארבה את החגיגה שבאה בזמנה, מנין לחגיגה הבאה עם הפסח וכו'.

אילו היה כתוב רק ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת, היתה משמעות הפסוק שמצוה לאכלו בשני ימים, מקצתו בראשון ומקצתו בשני, לכן הפסוק מבאר והנותר ממנו יאכל, זה שאמרת לך שיאכל ממחרת פירושו שאם נותר ממנו בראשון מותר לאכלו בשני, אבל עיקר המצוה היא לאכלו בראשון.

(טז) וממחרת והנותר ממנו יאכל*. כתב רש"י: וא"ו זו יתרה היא, ויש כמזה הרבה במקרא, כגון: ואלה בני צבעון ואיה וענה (בראשית לו כד), וכן: תת וקדש וצבא מרמס (דניאל ח ג). עכ"ל. וכך פירש רבי אברהם*.

ולפי דעתי כונת הפסוק הזה כך. מכיון שאמר: ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת, היה אפשר להבין שהמצוה היא שיאכל בשני ימים, שיאכל מקצתו ביום הראשון וישאיר את מקצתו למחר, לכן הפסוק מבאר: והנותר ממנו בראשון יאכל, כלומר, אין הכונה של "וממחרת" שישאיר ממנו בכונה, וגם אין הכונה שהוא רשאי להשאיר את כולו ליום המחרת, אלא הכונה שמצוה שיאכל ממנו בראשון, והנותר במקרה יאכל במחרת הנ"ל.

ופירוש זה למדנוהו מדברי רבותינו שאמרו (כת"כ כאן) כך: ביום הקריבו את זבחו יאכל, מצוה לאכול ממנו ביום הראשון, יכול ליום אחד, תלמוד לומר וממחרת, יכול מצוה לאכלו בשני ימים, תלמוד לומר והנותר, אם הותר הותר, אי והנותר יכול אם הותר כולו לשני ימים יהא פסול, תלמוד לומר יאכל אפילו כולו. עכ"ל*.

פני ירושלים

עכ"ל. ודעת רש"י שמהקטע האחרון של הת"כ "יכול אם הותר כולו לשני ימים יהא פסול ת"ל יאכל אפילו כולו" נראה שה"ו יתרה והפירוש הוא: וממחרת הנותר ממנו, שהרי לפירוש זה "יאכל" השני מיותר והיה די לומר: וביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת הנותר ממנו, אבל לפירוש רבינו שה"ו אינה יתרה ו"הנותר ממנו יאכל" הוא מאמר בפני עצמו, הרי "יאכל" השני אינו מיותר, ואי אפשר ללמוד ממנו שאם הותר כולו לשני יאכל.

שבאה בזמנה, ביום ט"ו. (פי' הראב"ד לת"כ)

(טז) והנותר ממנו יאכל. לכאורה הכונה: והנותר ממנו ממחרת יאכל ביום השלישי, והלא בפסוק הבא נאמר: והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף.

רבי אברהם. אך עדיין "הנותר ממנו יאכל" מיותר, שהרי מוכן מאליו שאם יאכל ממנו בראשון יאכל בשני רק את הנותר ממנו בראשון. לכן ממשיך רבינו שהפסוק בא לומר שהמצוה היא לאכלו בראשון.

כמ"לן על הערה

אב. כו. ט"ו.

א"י.

הר"ח לרנ"ה יצאג י"ג

שיל"ת

ספר

תורת משה

השלם

הנקרא חתם סופר על התורה

פ' ר' ד' ס'

על חמשה חומשי תורה

מרבינו משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו,
בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא,
מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבינו משה סופר זצוק"ל
בעל שו"ת חתם סופר

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף, ומשם
עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה,
ושם חלקת מחוקק ספון, זי"ע

*

ספר ויקרא

*

ערוך ומסודר מחדש לפי סדר פרשיות ופסוקי התורה
בהגה מדויקת בתוספת הערות ומראי מקומות

על ידי

מכון להוצאת ספרים והקר כתבי-יד ע"ש החתם-סופר ז"ל,

בעיה"ק ירושלים תובב"א

ה' תנש"א

שם אהרן חלה בני אהרן עד כאן שהתפלל משה עליו (ה), לכך כשנתנה הקצ"ה להזכיר שם אהרן חלה הקרבנות נאמר צו לשון או.

צו את אהרן... צרש"י כל מקום שנאמר צו או הוא מיד ולדורות אר"ש ציותר לריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כ"ס, ועיין ברמב"ן. יש לפרש דחז"ל [תנחומא י"ד] אמרו כל העוסק בפרשת עולה כאלו הקריב עולה שנאמר וזאת תורת העולה, ויש לדקדק אם כן דהקרא מיירי בעוסק בפרשת עולה, ואין זה שייך דוקא גבי אהרן וצניו, ולמה פרט כאן אהרן וצניו. ויש ליישב שכונה הפסוק ש'אהרן וצניו שהמה המורי התורה הם יודיעו זאת לישראל דהעוסק צפי עולה הוא כאלו הקריב עולה, ועי"ז הפרשה הזאת היא מיד ולדורות אפילו בזמן הזה שאין בהמ"ק קיים. וצ"ה יש לפרש הקרא או את אהרן ואת צניו לאמר, שיאמרו ויילמדו ויפרסמו זאת תורת העולה שכל העוסק צפי עולה כאלו הקריב עולה. וצ"ה מוצן דברי ר"ש, דאלל ישראל לימוד הזה הוא לרווחה שלהם, שבעסק פי עולה די להם כאלו הקריבו העולה, חבל לכהנים יש בלימודן של ישראל פסידא שלא יקריבו ישראל — עיי שילמדו פרשויות של הקרבנות — לא עולה ולא שאר הקרבנות, ולא יבא להם חלקם המגיע להם מהקרבנות, ויש צו חשש חסרון כ"ס, ולכך קאמר אללם או במקום שיש חסרון כ"ס לכהנים, דהיינו שיזרזו להם העפ"י שמגיע להם חסרון כ"ס צמה שילמדו ישראל פי עולה, העפ"י יאמרו הכהנים להם לישראל דבר זה, וזה לאמר (ז).

צו את אהרן וגו' זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה. נראה לפרש דחז"ל [תנחומא י"ד] דרשו מדכי זאת תורת העולה כל העוסק בתורה עולה כאלו הקריב את העולה, נמלא דהזכיר הכתוב כאן על שני דברים, על עולה עצמה, ועל תורת עולה, לכן אמר הכתוב היא העולה, כלומר תורת עולה היא השוזה יותר מהעולה על מוקדה, היינו העולה עצמה שנשרפה, והטעם, דהקרבנות קרבן לא שייך חלה בזמן שבהמ"ק קיים, חבל תורת עולה היא כל הלילה אפי' בזמן גלותן של ישראל, עד הבוקר, שיזרח זוקרן

של ישראל, וגם אם המוצח תוקד צו, דאש המערכה היו קיים ולא פסק בצכות התורה.

צו את אהרן. אין זו חלה זרז מיד ולדורות. כ"ל חולי רמז צבאן חלה היו מפיסוס אחרומת הדשן רק כל הזרזו ורץ עולה בכזש והקדים את חזרו זכה צו (יומא כ"ב ע"ה יעוין שם), והיינו זרזו (שיהיו זרזים להקדים עצמם לדבר מלוא), ועיין כי מסתמא מי שזכה צדשן שוב לא היו צפיים דעולה וקמרת ושניהם מעשרים, דעל שניהם נאמר ברכך ה' חילו, עיין הוסי' ישנים [שם כ"ז ע"ה ד"ה עולה], אי"כ יש כאן חסרון כ"ס צמה שמזדרז לעלות לכזש, עיי"כ אר"ש ציותר לריך לזרז במקום שיש חסרון כ"ס. ומשום הכי כתיב גבי תרומת הדשן מדו צד, שיהי' כמדתו, דסד"ה שיהי' קצר שלא יגרום עיכוב צריאתו צמהרה, וכן מכנסים מעבדים הרי"ה, וקמ"ל אפי"ה לריך ללבוש מכנסים וכתונה כמדתו לארכו (ז).

אך שרריך טעם מדוע זרזו הקצ"ה עפי צעזודה זו ורלונו שיורזו בכזש ולא יפסו, ומי"ע זרזו אהרן, דכתיב או את אהרן צו הפרשה, וצב"ל פי ויקרא לא נזכר אהרן כ"ה צני אהרן. גם יש לחקור כי תפלות אצות תקנוס וכנגד תמידים [צרכות כ"ז ע"ב], אצרהס שחרית נגד תמיד של שחר והוא חובה, ויולחק נגד תמיד של צין הערצים והוא חובה, ויעקב מוצהר שצ"ה צות (ח) חוט המושלש (ט) חבל נחלתו (י) תפלתו רשות, חלה דבר הוא. חבל החמת יורה דרכו אמרו חז"ל יצמות דף ק"ע ע"ב מי שאין לו חלה תורה אפילו תורה אין לו, ופירש חובת הלצבות [שער עצודת חלקים רפ"ג] כי מי שאינו עושה חלה כמו שהוא מלואו ומדקדק כחוט השערה, הוא עושה כעבד שא"ה לו לפטור מעבודה רבו ועל כרחו הוא עושה, חבל העובד מאהבה בלב שלם והתלהבות אהבה ה' ית"ש צוער צקצבו אין קן לעבודתו, ושעל זה כתיב רחצה מלאתך מאוד.

ולפע"ד זה שאלת צן החכם ותשובתו אליו, כי קטן פעור מהמלות, ומי"מ צבול פסח ממש כל המלות תלוים צו, ועוד שה לצית אצות העפ"י שאינו מחויב צפסה מן התורה חבל מותר למנותו [סוכה מ"ב ע"ב], ואינו חלה

(ח) בב"ר ע"ו א' "הבהור שבאבות זה יעקב שנאמר (תהלים קל"ה ד') כי יעקב בחר לו יה".
 (ט) כי "זכה יעקב למדת אמת שהוא מדת השלוש" [חג"ת].
 (רקנטי פ' נח והובא בילקוט ראובני פ' תולדות).
 (י) מלה"כ (דברים ל"ב ט') יעקב חבל נחלתו, ובוהר יתרו (בתוספות שבסוף פ' שמות ע' רע"ו ד' ווילנא) נדרש על יעקב אבינו.

(ה) כונת מרן בזה מבוארת ע"פ מ"ש בדרשות קצ"ג א' ד"ה והקריבו, בשם בעלי החוס' עה"ת דבפ' ויקרא בעיקרי העבודה הזכיר ט' פעמים בני אהרן ולא הזכיר אהרן, כנגד ט' פעמים שנזכר שמו בעגל, ובמד"ר כאן ז' ג' שהתפלל משה שיחלוק ה' כבוד לאהרן, והקב"ה נענה לו באמרו צו את אהרן וגו'.
 (ו) וכ"כ בחת"ס עה"ת צ"ה ב'.
 (ז) וכ"כ בדרשות קע"ח ב' ד"ה צו.

ע"א] שהקצ"ה נתן פלפול התורה למרע"ה והוא נהג זה עובת עין ומסרה לישראל, נמלא אותה תורה שמסר הקצ"ה למרע"ה הוא עדיף מקרצנות, אבל אותה שנמסר לישראל קרצנות עדיפה. ע"כ אמר זאת התורה לעולה שחשובה ככל הקרצנות, היינו אותה התורה אשר לזוהי חת משה צהר סיני, היינו פלפול התורה שניתן למשה, אותו שקול ככל הקרצנות כולם. ואמר ציוס לזוהי חת צני ישראל, שהם יקריבו קרצניהם צמדצר סיני, כי להם קרצנות עדיפה טרם שניתן להם פלפול התורה.

ובתשובת צן החכם אמרינן אפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו זקנים כלנו יודעים את התורה מלוא עלינו לספר צינאות מלרים וכל המרצה לספר צינאות מלרים הרי זה משוזה. הוא הדבר אשר כתבנו, כי הקצ"ה לזה מעט והגדה לצנך, ויולא. צאומר ג' דברים אלו פסח זה שאנו אוכלים על שום מה וכן מלה ומרור, וכבר קיים צעבור זה (כפירש"י [שמות י"ג ח'] צעבור מלה אלו) עשה ה' לי צלאתי ממלרים, וזה מלה על כרחיית כעצדים לרצם, וצמנות כאלו תלמוד גדול שמצית לידי מעשה, אך מה שאנו מוסיפים ומרצים לספר מאהצת השו"ת ולהצת לצבנו צוער עד לצ השמים, צזה מעשה עדיף, והיינו אפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו יודעים התורה ופלפולה, וזה עדיף מכל המעשים, מי"מ מלה עלינו לספר, שכל המרצה לספר הרי זה משוזה, וכל התוספת מרלון משוזה טפי מלמוד. נמלא לפ"ז מה שכתבתי דתורה של פלפול עדיף מכל הקרצנות, היינו מעצודת היום שהיא חיוז, אבל עצודת הלילה שהיא רשות וחפץ שלנו, צזה עצודה עדיף. והיינו דאמר ציוס לזוהי ולא צלילה, שעצודת הלילה (ותרומת הדשן היתה עוד צלילה קודם אור היום, ואצרים ופדרים מלותן כל הלילה, ישוין צגמרת יומא כ"צ ע"א אחד תירולא) שהיא רלוניית עדיפה מתלמוד תורה.

והיות כי מעלין בקודש, ע"כ אחר שהי עיכול היצרים ופדרים עצודה יותר חשובה, לא ראה הקצ"ה שהיה תה"ד שאתרי הכרחיית, דמעלין בקודש ולא מורידין [שצת כ"ח ע"ב], ע"כ מלה שלא יפיוסו אלא יהיו זריזים לרון צכצש וכל המוקדם משוזה. והיות קן צכל עצודות הקרצנות לא העיל על אהרן כ"ח על צניו, כי עסק תורתו של אהרן שהי צודאי צעיון ופלפול עולם הוא עדיף מקרצנות, והעצודה אפשר לקיימה ע"י צניו, משא"כ עצודת הלילה וזרוזו עצודת הרמת הדשן גם אהרן יתצעל מלמודו להזרוז ולהתלהב צעצודת ה', ע"כ לו את אהרן.

למנויו, ועל זה תמה הצן החכם מה היום מיומים, והיינו מה העדות והחקים והמשפטים אשר לזוהי ה' אלקינו החכם, הנה צאומרו לזוהי אלקינו כולל עזמו עמהם, וצאומרו החכם מוליא עזמו מן הכלל, כלומר לזוהי החכם להכניס גם אותי צכלל מלותיכם, וממ"י אם אני צר חיוז אהי חייב כמוכם ואם איני צר חיוז מה לי ולכם. והתשובה על זה צאשר אנחנו עצדים נמכרים להקצ"ה צאשר הוליאנו מעצודה פרעה והיינו עצדים מוכרחים לעצדו ולעשות כרלונו, ואין זה עצודה צשלימות, וצמה יודע איפוא אהבתנו את ה' וחפלו לעשות רלונו, כ"ח הוא ית' ציקש מעט ואנחנו עושים הרצה, ואפילו הקטנים שאינם צר חיוזא אנחנו מלמדים ומעוררים לצותם לעצודתו ויראתו, ועצודתנו אשר לזינו אלקינו היא צכלל "אתרי" ה' אלקיכם תלכו, ואמנם מה שאנו מוסיפים גם הקטנים שלא נלעוו הוא צחינה "לפני ה'", כדכתיב צאצותינו אשר התהלכו אבותי לפניו [צראשית מ"ח ע"ו]. וזו היא השוזה לצן החכם עצדים היינו לפרעה צמלרים [דברים ו' כ"ח], וגם וילזנו ה' לעשות כל החוקים האלה לעוב לנו כל הימים, וזה התחייבות מעטם שהיינו עצדים לפרעה נהי עצדים לו ית"ש, אך ודקה תהי לנו כי נשמור (צשמירה יתירה) לעשות כל המורה הזאת "לפני ה' אלקינו דייקה, היינו מה שלא לזוהי נשמור לעשות כאשר לזינו.

והיינו נמי צתמידים וכנגדן צ' תפלות המהויזים הן הן עיקר העצודה, אמנם אחר שילאלו י"ח אנחנו מוסיפים תפלת רשות ערבית, והיא חשובה מן הכל, והיא כנגד איצרים ופדרים, שכבר נגמרה העצודה ואין חיוז על הכהן צלילה להפך צנורה ולהשגיה על האיצרים כלל אם יולת צהן האש או לא, ומי"מ מחפלו ורלונו גם צלילה לא שכצ לצם, וזו היא עצודה הנצחרת, והיא תפלת יעקב מוצחר שצאצות.

ולבא אל המכוון אקדים, כתיב [להלן ז' ל"ז] זאת התורה לעולה למנתה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזצה השלמים אשר לזוהי ה' את משה צהר סיני ציוס לזוהי חת צני ישראל להקריב את קרצניהם לה' צמדצר סיני, ואמרו חז"ל (מנחות ק"י) זאת התורה כל העוסק צתורה כאלו הקריב כל הקרצנות כולם, ואמרו [מגילה כ' ע"ב] ציוס לזוהי ציוס ולא צלילה, שאין לילה זמן קרצן. וצתחלה אומר פ"י הפסוק דמה שאמר שהתורה שקולה נגד כל הקרצנות, היינו עיון התורה והעסק בה, לא האומר מקרא כפשוטו, ולא כרת הקצ"ה צרית עם ישראל אלא על תורה שצע"פ (גיטין ס' ע"ב), וידוע מה דאיתא צמסכת נדרים [ל"ח

נביאיא, די כוכותהון קמו מתיא, דרמון לגבר דרמדי, וכחוקאל בר בווי כהנא דמנבואת פומיה אתערו דמכי מתיא די פבקעת דורא: יא אמרת ירושלם, כל זמן דאנא מהלכא באורחא דמרי עלמא, משרי שכנתיה ביני, ועלי מתויה, וכעדן די אנא סטיא מן אורחתיא מסליק שכנתיה מביני, ומטלטל יתי ביני עממיא, ואנון שלטין בי פגבר השלט באינתתיה: יכ פד חבו עמא בית ישראל אנלי יי יתהון בארעא דשעיר חקלי רש"י

וגס סוא מסמוק לי: (יז) לכה דודי נצא השדה. דכטו רומינו נעיוצין (כא:), אמרה כנסת מצודת ציון

מצודת ציון
למישרים. מלשון ישר: דובב. ענין שיחה ודבור. כמו ודיבת עם (ישקאל לו ג): ישנים. מלשון שינה: (יא) תשוקתו. ענין תאוה וחשק. כמו ואלך תשוקתו (מלאכי ד יז): (יב) לכה. הוא ענין זרוז: ורוצה לומר כמו היינות כאילו משמחים את הלב, כן מאמריך ישמחו לבי. והנמשל הוא לומר הנה עתה חפלתך ועסק למורך יקובל ברצון לפני: (יא) אני לדודי. כאשר נשמע אל החשוקה ההבטחה והייעודים הללו, אמרה הנה מאז ידעתי אשר אני מיוחדת לדודי, וכל תשוקתו הוא עלי לא על הזולת. והנמשל הוא כאילו אמרה כנסת ישראל מאז ידעתי שאני לו לעם, ולא ימאס בי להחליפני בעם אחר: (יב) לכה דודי. תשלח

אבן עזרא

(י) למישרים. תאר היין, כמו יתהלך במישרים: דובב. כענין דבור ואולי כמוהו דבה: (יא) תשוקתו. כמו ואל אישך תשוקתך (בראשית ג טז):

הפעם השנית. אפך כמגדל העבנון. אותו המגדל היה שוה לא היה בו עוות: ראשך עליך ככרמל. כעין כרמל וכארגמן בעין או באף: וטעם מלך אסור ברהטים. כי דימה השער שהוא יורד זה תחת זה כדמות המים ברהטים, והמלך הוא הראש. או יהיה פירושו כי המלך הוא היה מתאוה להיות אסור וקשור בחבלי שעה, וזה הענין הזכירוהו שרי קדר החושקים: מה יפית. אין בעולם תענוג לנפש ולא דבר יפה ונעים כמו החשק: זאת קומתך דמתה לתמר. ואשכלות הם אשכלות הגפן שעלתה עם אילן התמר, כל אחד היה מתאוה ואומר אעלה בתמר: אחזה בסנסיניו. ויאחו בשדיה ויריח אפה שהיא כתפוחים: וחכך. הוא הריר שתחת הלשון שהוא דומה ליין המתהלך במישרים וירחיש הישן, כל כך ישמח הנפש ויעיר הלב, אמרתי להם הנערה אומרת אני לדודי לבדו לא לכם המתאווים: ועלי תשוקתו. לעשות חפצו:

הפעם השלישית. (ד) שני שדיך. שתי תורות: (ה) צוארך. המלך המשיח: עיניך. הם הנביאים שהיו בתחלה בחשבון, עתה יהיו רבים כענין והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו וגו' (יואל ג א): אפך. הוא כהן גדול, כענין ישימו קטורה באפך: (ו) ראשך עליך ככרמל. זהו נחמיה בן חושאל שהוא מבני יוסף: ודלת ראשך. זהו אליהו: מלך אסור ברהטים. הוא המשיח שהוא אסור, כאשר העתיקו קדמונינו כי ביום

מדרשי חז"ל

(יא) ועלי תשוקתו. מלמד שאין תשוקתן של ישראל אלא באביהם שבשמים. (שהש"ר). ועלי תשוקתו. תשוקתו תש וקו, אומרים ישראל לפני הקב"ה, אע"פ שתשים אנו אע"פ כן אנו מצפים ומקוים לישועתו של הקב"ה בכל יום. (שם). (יב) לכה דודי וגו'. דרש רבא: מאי דכתיב לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים נשכימה לכרמים נראה אם פרוחה

דובב שפתי ישנים. כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובכות בקבר, דאמר קרא וחכך כיון הטוב הולך לדודי למשרים דובב שפתי ישנים ככומר של ענבים, מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיה דובב אף ת"ח כיון שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובכות בקבר. (יבמות ז).

זְכוּתָא דְצַדִּיקָיָא דְמַלְוִן הֶרְמוֹנִים שָׁם אֶתְּנָן אֶת־דְּרִי לָךְ: אִי־הֶדְוֵדָאִים ג
פְּקוּדָיָא פְּרֻמוֹנָא, אִי
מָטָא קֶצֶא לְמַסַּק
לִירוּשָׁלַם, לְמִיתָן תַּמָּן

שָׁבַח לֵאלֹהֵא שְׁמַיָא, וְלִמְקַרְבַּ עֲלוֹן וְנִכְסַת קוּדְשִׁין: יד וְכַד יְהִי רַעְוָא מִן קָדָם יי לְמַפְרָק
יֵת עֲמִיָּה מִן גְּלוּתָא יִתְאַמֵּר לְמַלְכָא מְשִׁיחָא, כְּבַר שְׁלִים קִין גְּלוּתָא, וְזְכוּת צַדִּיקָיָא
אֲתַבְּסָם קְדָמֵי פְּרִיחַ בְּלֶסְמוֹן, וְחֻכְמֵי דְרִיָּא קְבִיעֵן עַל תְּרַעֵי מְדַרְשָׂא עֶסְקִין בְּפַתְחֵי
סַפְרֵיָא וּפְתַחְמֵי אוּרִיחָא, פְּעֵן קוּם קַבִּיל מַלְכוּתָא דִּי גְּנוּזִית לָךְ:

רש"י

להורות: שם אתן את דודי. שם אלאך את כבודי וגדולתי שנה בני ונמותי: (יד) הדודאים נתנו ריח. דולאי המאנים הטובות והרעות, כענין שנאמר הראני ה' והנה שני דולאי מאנים וגו', הדוד האחד מאנים

מצודת דוד

שם. בכרמים אראה לך אהבתי אליך, אחר שיהיה לנו הרהבת הלב מתענגו ראיית פרחי הגפן וכו'. והנמשל הוא כאילו כנסת ישראל אומרת לך שם לבתי כנסיות ומדרשות וראה אם התלמידים והחכמים הפריחו חכמת התורה ומעשים טובים, ושם תראה גודל שבחי ואהבתי לך: (יד) הדודאים. הביא ראייה שקרוב הדבר שפרחה הגפן וכו', כי הנה עשבי הדודאים כבר הפריחו ומעלים ריח טוב, ועל פתחינו כבר יש כל מיני מגדים מן החדש ומן הישן של אשתקד אשר קנייתם וצפנתים לתת לך. וכאילו אומרת והנה ראייתם אלו מול אלו וראיתי בהם מגדים מן החדש, ואם כן קרוב הדבר שפרחה הגפן וכו', וכשנלך שמה נמצא קורת רוח והרחבת הלב, ואראה לך שם תוקף אהבתי אליך. והנמשל הוא כאילו תאמר כנסת ישראל הלא אף עמי הארצות שבהם שהמה רק בצורת אדם כדמות עשבי הדודאים, עם כל זה גם הם נתנו ריח בעסק המצות, ויש אם כן בהם הרבה זכויות ממה שעשו מחדש ומה שעשו מזמן רב, וכולם עשויים המה בעבור כבוד שמך לא להתייהר, ואם כה עשו עמי הארצות, מה הם עוד הזכויות אשר תמצא בין החכמים והתלמידים:

מצודת ציון

דודי. ענין אהבה וחבה: (יד) הדודאים. שם עשב כדמות אדם זכר ונקבה. וכן וימצא דודאים בשדה (נלאשית ל י'): מגדים. כן יקראו פירות משובחים. וכן פרי מגדים (לעל ד י')

אבן עזרא

(יג) הפעם הראשונה. את דודי. אוהבי או ריר הלשון: (יד) הדודאים. צמח כדמות צורת אדם: חדשים. דברים שהבינו חכמי הדור מחדש:

ספורנו

אתן את דודי לך. אראך אהבתי את שם קודשך: יד כי אמנם הדודאים. אפילו עמי הארץ נתנו ריח טוב במעשיות: ועל פתחינו. בתי מדרשות: כל מגדים. בעיני ובמעשה:

מדרשי חז"ל

ונתנו לאריס, מה עשה האריס, מלא כלכלות של תאנים מפירותיו של פרדס ונתן על פתח הפרדס, וכשהיה המלך עובר ורואה כל השבחה הזה, אמר: אם בפתח הפרדס כך בפרדס כולו על אחת כמה וכמה, כך בדורות האחרונים ר' יוחנן בן זכאי ור' אליעזר ור' יהושע ור' מאיר ור' עקיבא ותלמידיהם, על אחת כמה וכמה בדורות הראשונים אנשי כנסת הגדולה הללו ושמאי ורבן גמליאל הזקן, ועליהם הוא אומר: חדשים גם ישנים גם ישנים דודי צפנתי לך. (שם). חדשים גם ישנים. אמר ליה רב חסדא להווא מרבנן דהוה קא מסדר אגדתא קמיה, מי שמיע לך מהו חדשים וגם ישנים, אמר ליה הללו דברי תורה והללו דברי סופרים. (עירובין כא:). חדשים גם ישנים וגו'. אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה,

(יד) הדודאים וגו'. הדודאים נתנו ריח אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא, ועל פתחינו כל מגדים אלו בנות ישראל שאוגרות פתחיהן לבעליהן. (עירובין כא:). הדודאים וגו'. ר' יודן אמר: בא וראה כמה חביבים הדודאים לפני הקב"ה, שבשכר הדודאים עמדו שני שבטים גדולים מסויימים, ואלו הם יששכר וזבולון. א"ר לוי: כתיב הראני ה' והנה שתי דודאי תאנים וגו', הדוד אחד תאנים טובות מאד, זו גלותו של יכניה והדוד אחד תאנים רעות מאד זו גלותו של צדקיהו, שמא תאמר גלותו של יכניה עשה תשובה ולא גלותו של צדקיהו, תלמוד לומר הדודאים נתנו ריח שתי הדודאים הטובים והרעים נתנו ריח. (שהש"ר).

תתא
מנד
הביל
צלא
פרא
קנא
ם יי
דינני
שדה
יחק.
דשבי
הם
הרי
אלא
התי.
ישוב
גזל
הה:
חזין
קומת
מה.
אחר
פרי:
ממי
החיות
הענג
לחית
הבתי
משנה

גַּם יִשְׁנִים הַדּוֹד צִפְנֹתַי לְדָ: ח א מִי יִתְנַךְ
 כָּאֵחַ לִי יוֹנֵק שְׂדֵי אִמִּי אִמְצֵאךָ בַּחוּץ
 א וּבָהֵיחָא וּמָנָא אִתְנַלִּי
 מִלְכָּא מְשִׁיחָא לְכַנְשָׁתָא
 דְיִשְׂרָאֵל, וְיִמְרוֹן לִיהַ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל, אִיתָא תְּהִי

עֲמָנָא לָאֵחַ וְנִסְק לִירוּשָׁלַם, וְנָהִי יִגְקוֹן עֲמָךְ טַעְמֵי אוֹרִיתָא הִיכְמָא דְיִנְיֵק יִנְקָא בַּחֲדָיא
 דְאַמִּיָּה, דְכָל זְמַן דְהוּתִי מְטַלְטְלָא לְכָרָא מִן אַרְעֵי, כִּד הוּתִי דְכִירָא יֵת שׁוּם אֱלֹהָא

רש"י שפתי חכמים

צ קשיא ליה למאי נפקא מיניה, אם לענין זה שאמר
 אמצאך אשקך, ולא ימשוך לה מזה בזיון כמו שישק
 לאיש נכרי, אם כן הוא הוה ליה למימר מי יתנך
 אחות לי שתנשק לאחיה ואין לה בזיון, ומדאמרה
 כאח לי, משמע שמבקשת ממנו ענין אחוה. לכן
 פירש שתבא לנחמני וכו'. ואחר כך קשיא ליה אם
 עיקר הבקשה היא שתבא לנחמני, אם כן מהו אומרו
 אמצאך בחוץ אשקך. לכן פירש אמצא נביאיך וכו'
 מדברים בשמך, כאלו מנשק אותך:

מצודת ציון

ישנים. ענין זקנה: צפנותי. ענין הטמנה והסתרה. כמו
 יצפנו דעת (משלי י ז): א שדי אמי. דדי אמי: בחוץ.
 בשוק:

כאשר מצאתיך בשוק, והייתי אם כן
 והנמשל הוא לומר מי יתן ויסורו הסבות המונעות אותי מעבודה
 תמימה, כי אם כן היה הייתי אז עוסקת בתורה ובמצות בכל מקומות מהלכתי:

ספורנו

גם ישנים. שהורו הקדמונים: דודי צפנתי לך. בספריהם: א] מי יתנך כאח לך. מי יתן ואשיג דרכיך ואעבוד מאהבה כמו
 לאח, לא מיראה בלבד כראוי לאב: אמצאך בחוץ אשקך. באופן שגם כשאחיה עוסק בחיי שעה חוץ לבתי מדרשות,
 יהיה העסק מכוון לעבדך מאהבה:

מדרשי חז"ל

כישמעאל ליצחק ולא כאחי יוסף ליוסף שהיו שונאים
 אותו, אלא באיזה אח כיונק שדי אמי, הוי אומר כיוסף
 לבנימין שאהבו בלבו, כמו שנאמר וירא יוסף אתם את
 בנימין. (שהש"ר).
 אמצאך בחוץ אשקך. בחוץ זה המדבר שהוא חוץ
 לישוב, אשקך כשני אחים שנשקו זה לזה ואלו הם, משה
 ואהרן, שנאמר וילך ויפגשהו בהר האלהים וישק לו.
 (שם).

רבנו של עולם הרבה גזירות גזרות על עצמי יותר ממה
 שגזרת עלי וקיימתים. (שם שם).
 דודי צפנתי לך. אמר הקב"ה לישראל, אתם צופנים לי
 ואני צופן לכם, אתם צופנים לי במצוות ובמעשים טובים
 ואני צופן לכם באוצרות מלאים יותר מכל הטובות
 שבעולם, אלא דדידיה מרובין מדידך, הדא הוא דכתיב
 מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו'. (שהש"ר).
 אמי יתנך כאח לך. כאיזה אח, לא קצין להבל ולא

נושאי הפרק

- (א-ג) השתוקקות הרעיה להביא את דודה לביתה.
- (ד) פניה לבנות ירושלים.
- (ה-ז) תיאור גודל אהבת הרעיה לדודה.
- (ח-ט) דאגת האחים של הרעיה עליה.
- (י) תשובת הרעיה לאחיה.
- (יא-יב) כרם שלמה.
- (יג-יד) בקשת הדוד מהרעיה לשיר בפני חבריו, וסירובה.

רפא, ומסירה נפשי על
 אלהותיה, אף עמי
 ארעא לא הוי מבזין לי:
 ב אדרבנך מלכא
 משיחא ואעלינך לבית
 מוקדשי, ותאליף יתי
 למדחל מן קדם יי
 ולמקד באורחתי, ותמן ג
 יומא דאתברי עלמא, ומר
 דישראל, אנא בחירתא מן
 מווחתא בסטר ימינא דדש
 מלכא משיחא, משביע אנ

לחונך סוצנת לחור לחריה:
 צית המקדש: תלמדני. כל
 נאולה מועד: אשקך מיין הר

מצודת צי
 אשקך. מלשון נשיקה: יבזו. מל
 מלשון הנהגה והליכה: אשקך. ענ
 תערוכות בשמים. כמו רוקח מרקחו
 ענין סחיטה ורוצה לומר המיץ היו
 וכעסים דמם ישכרון (ישעיה מט
 סבוב הזרוע בג

הדקדוק למען יערב לך: (ג) ש
 ראשי ותחבקני ימינו. והנמשל
 (ד) השבעתי. עתה חזרה פניה
 עליכן בעבור מה שתעוררו אלי
 שתהיה האהבה נהפכת לשוב מ'
 שתשוב האהבה אין עוד צורך

ספורנו
 גם לא יבזו לי. שלא יחשבו שיהיו
 אנהגך אביאך אל בית אמי. אזכה
 מדרשות, כאמרו וברא ה' על מכו
 הרקח. בחכמת צדיקי וחכמי הדור

גם לא יבזו לי. [כההיא דאח ואו
 והאחות בגוש חלב], ונפלה דליקה
 ובאת אחותו מגוש חלב התחילה מו
 ואומרת לא יבזו לי, שהיה אחי בז
 (ב) אנהגך וגו'. אנהגך מהעליוני
 בית אמי זה סיני, ולמה קורין
 נעשו כתנוק בן יומא, תלמדני מצו
 אשקך מיין הרקח. אלו משניות

שיל"ת

ספר

התם סופר דרשות

השלם המפואר

כרך רביעי: שבת הגדול, פסח, שביעי ואחרון של פסח, ספירת העומר, שבועות, מגילת רות.

מרבינו משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רבנו ופרשיו, בוצינא קדישא, חסידיא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא, מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבינו משה סופר זצוק"ל בעל שו"ת והידושי התם סופר

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף ומשם עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה, ושם הלכת מחוקק ספון, זי"ע

יוצא לאור במהדורה חדשה, מושלמת ומפוארת, באותיות מאירות עינים, בתוספת דרשות, תיקוני טעויות על פי הגהה מדוייקת מכתבי יד, כותרות משנה, קיטוע ופיסוק, פתיחת ראשי תיבות, תוספת אלפי מראי מקומות, ציוני השוואות, הערות והארות.

על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש ההתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תובכ"א
תשע"ה

מהדורת נוסענצווייג

שיבוא אחריו, ולא מצינו בזה שום דבר. אך האמת כי קרבן פסח אינו קרבן לשעתו, אלא הוא הכנה לקבלת התורה ביום מתן תורה, ובכל יום יהיה בעיניך כאילו היום יצאת ממצרים והקרבן פסח^ד, וכאילו עמדת לפני הר סיני וקבלת התורה (ילקוט רמז רע"ג), ורק היום הזה הוכן בשנה לעשותו בפועל, אבל בכל יום יהיה בעיניך כן, ותורת ישראל של כל השנה תלוי בזה. ומשום כן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כדי שישאר טעמו בפיו, אין הכוונה על טעם הגשמי שישאר בפיו לשעה או שתיים, רק שהוא רמז שישאר טעם ברוחו ומחשבתו.

בנה הראויה תקבל הקרבן, רק התורה

והנה החכם הזה שואל מה העדות והחקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלוקינו אתכם, כי עתה אחר הקרבן הזה ראוי שתשבו ללמוד עמי חקים ומשפטים ונצליח, ולא נבלה זמן בספור יציאת מצרים שכבר שמעתיו. והם משיבין לו כהלכות פסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אין לך הפסד, כי ההצלחה שגורמת הקרבן הזה לא יפרד ממך כל השנה ותצליח ותשכיל.

החכם רוצה ללמוד תורה מיד אחר הקרבן, ומשיבים לו שמהסיפור הוא יצליח בתורה כל השנה

יור הפסוקים י הכונה הנ"ל

עוד נ"ל במה שיש לדקדק בתואר חכם ורשע, ולפי הענין היה לו לומר חכם וטיפש, או צדיק ורשע, אבל חכם ורשע אין זה דבר והפוכו. אבל הענין, כתיב (שה"ש ד' י"ד) חדשים גם ישנים

מאהבתיו את ה' חידשנו מצוות - דרבנן - יותר כמה שציונו

בן פסח הוא זה לקבלת תורה

והנה [כזה] ממש היה כל יציאתינו ממצרים בזכות שהוסיפו יותר ממה שנצטוו, כגון ליקח שה ולקשרו בכרעי המטה עד שיראו הגוים וישאלו והם יבטחו בה' וישיבו להם עזות (כשמו"ר ט"ז ג), וכן תחלת דברי ה' עם אברהם אבינו ע"ה היה במה שחדש מעצמו מעשים לאהבת ה' עד שלא האיר עליו אור התורה, ואמרו חז"ל (יבמות ק"ט ע"ב) מי שאין לו אלא תורה אפילו תורה אין לו.

ונבוא אל המכוון בעזה"י, כי שני הבנים לדבר אחד נתכוונו, בראותם הלילה הזה כמה וכמה מעשים

הבן החכם תמה על המצוות שנוספו בליל הסדר ונראות שלא מאת ה', ותשובתו

ד. ראה לעיל שבת הגדול דרוש א [ר"טו א] ד"ה פתיחה, ובמצויין שם. ה. ע"ע להלן שבת הגדול דרוש לה [רנ"ד ד] ד"ה ובתשובתו. - במעלת דברים הנעשים בנדבת הלב, ראה לעיל ח"א שבת שובה דרוש ג [ח"ג ל"ג א] ד"ה פסוק, ובמצויין שם. ו. ע"ע לקמן פסח דרוש יב [רס"ה א] ד"ה ריש.

וענינים שנראה שהם מצות אנשים ולא מאת ה', והמה אך למותר בעיניהם. ואך החכם בחר לשון ערומים, ושאל שאלתו בלשון חכמה מה העדות והחקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלוקינו אתכם, רוצה לומר אני מבקש ממך שתודיעני מה מן הדברים הוא בעצם ציווי השם ית', והיותר מזה תשובוק. ואף אתה תשיב אמריך לו ותאמר אל בני לא כן הוא, כי הכל מאת ה' מן השמים, וכהלכות הפסח כן אין מפטירין אחר המצה אפיקומן, כמו שמי שאינו עושה פסח חייב כרת, כן העובר על אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ועובר בשאט (ובנפש באפיקורסות שאינו חושש למנהגן של ישראל, הרי הוא נבדל מקהל הגולה ויכרת האיש אשר יעשנה) (כמלאכי

ב' י"ב).¹

ואמנם הרשע שואל אותה השאלה בעצמה ולא בחכמה, כי העיז איש רשע בפניו (משלי כ"א כ"ט), ולא בחר בלשון ערומים, ושאל מה העבודה הזאת לכם דייקא, מה תועלת בהעבודה שחדשתם אתם, וכי על ה' תתחכמו, די לנו מה שציוה ה' לאכול כזית מצה ונלך לנו לכל אוות נפשינו. אף אתה אמור לו

הרשע שואל כמו הבן החכם, אך שאלתו בעוהות

בעבור זה שחדשתי בעצמי עשה ה' לי, לא בעבור המצווה ממנו ית', ואילו היית שם לא היה נגאל, כי לא היה מראה חבה ותוקף אמונה כלל.

עבדים היינו לפרעה במצרים וכו' (הגדה של פסח). יש לדקדק טובא, בתחלה נזרר בדבריו לאמור עבדים היינו ויוציאנו, כאילו אנחנו בעצמנו היינו עבדים ואנחנו יצאנו, כי כן ראוי והגון דכתיב (דברים כ"א כ"א) ואותנו הוציא משם, ואיך אחר כך אמר אילו לא הוציא את אבותינו, והיה לו לומר אילו לא הוציא אותנו. ותו איך פתח פיו לשטן הרי אנו וכו' משועבדים היינו, ואין ראוי לומר על עצמו דבר רע (כברכות י"ט ע"א), אלא לתלות קללתו באחרים בשונאי ישראל וכדומה. גם האריכות אנו ובנינו ובני בנינו, והיה די באומרו אנחנו עד העולם משועבדים היינו. ותו לשון הרי אנו, כאילו מורה במופת ובאצבע הר"י, וזה אינו, כי מי יודע מה היה אילו לא גאלנו משם. גם אריכות מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, הלא ביציאת מצרים עסוק ובא ולא היה לו לומר אלא מצוה עלינו לספר מהנזכר.

דקדוקים במאמר ההגדה, עבדים היינו וכו'

והנה כתב החלוץ רצונו בכל ולילה אוכלין מצה, והלילה חמץ. והנה מה שכתב ז' י"א (דמשו התורה לומר צרה, וזכות ג

והנה יציאת האבון האמונה (ילקו אוכלין מצה בחטאינו כי למצרים מפני גם בניו לשב ששלט בשדה ברכוש גדול גדול, וכמו י (בראשית י"ב חמץ לזכור כד

והנה הבן חמץ לו מפני חט למצרים, הרי על כן לב התשובה ב עבדים היינו אילו לא הו אברהם ושרו פירש מה ה רע מפיו כ אבותינו מי

גלות מצרים הייתה בגזירת אברהם, והגאולה בזכות האבות, ואין אוכלין חמץ כדי שלא להזכיר סיבת הגלות

אריכות הלשון כדי להעלים שמפני אבותינו ירדנו למצרים, שלא נזכרים לגנאי

ז. ראה לשון מרן שו"ת או"ח סי' נ"א ד"ה ידע נא: "לא ילעג עוד על מנהגי ישראל שנעלם טעמם ממנו, כי ממקור מים חיים הם נובעים, ורגיל אני לומר כל המפקפק על נימוסינו ומנהגינו צריך בדיקה אחריו, כי מי שתורתו אומנתו ויראת ה' חתולתו ובילדי נכרים לא יספיק לא יתן לחטוא את בשרו". וע"ע שו"ת יו"ד סי' נ': "וילדות היתה בי והעזתי פני להציע כן לפני רבי וגער בי להוציאני חלק מבלי משים לדחות ראיותי כלל כי היה נראה לו אפקרותא להרהר ח"ו על דבר מקובל". - בתוקף מנהגי ישראל, ע"ע להלן שבת הגדול דרוש כח [רמ"ט ד'] ד"ה והענין, שו"ת או"ח סי' קנ"ד ד"ה וראה, יו"ד סי' י"ט ד"ה ויען, ובח"ו סי' פ"ד ד"ה ומה שאין, סיים מרן: "וכל המשנה ידו על התחנותה וכל המחזיק דברי חז"ל ומנהג אבותינו ידו על העליונה ויתברך מאלוקי קדם מעונה".

עיקר העבודה היא שתהיה קבועה בלבנו ומחשבותינו כל הימים

לאמירה בפה, אלא רבי אלעזר בן עזריה ס"ל אוקי באתרא רק שלא קבלו ממנו מפני שנוגע לו, עד שדרשה בן זומא שלא היה נוגע בדבר וק"ל.

חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלוקינו **אתכם.** י"ל רצונו מה העדות כמו במה

נחשב הוא (ישעי' ב' כ"ב), וכי מה יספיק עבודה קטנה כזו לעבוד את ה', ובאמת אין זה עיקר העבודה אלא שתהיה קבוע בזכרונינו ובמחשבותינו כל הימים. וזהו אף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, פירוש שישאר הטעם בפיו לעולם, הי"נ דכוותיה.

דרוש יב

בעז"ה, ביום ב' רפסח תקס"ד לפ"ק

כת ששית טעמו בצפרא אחד מב"ב קידש להם, ותבא מארה למי שאשתו ובניו מברכים לו

דרוש פרק ב' דביצה (ט"ו ע"ב) הללו בעלי כדיו וכו', התחילה כת ששית לצאת אמר הללו בעלי מארה, פירש רש"י הואיל ועל ידם נתרוקן בית המדרש לגמרי. והמהרש"א כתב שכת ששית יצאת בשעה ששית שהסועד מכאן ואילך כזורק אבן לחמת ואין להם שוב הנאה בסעודתם (שבת י' ע"א) ואפ"ה יצאו, על כן קרי להו בעלי מארה. ואולי י"ל על דרך צחות, דהרי אמרינן (שם) אי טעים מידי בצפרא לא הוה כזורק אבן לחמת, ואולי טעמו הם בצפרא. וצ"ל דאם כן

קדשו על רביעית יין, ובשלהם שהיה חזק היו נוהרים מלשתות קודם הדרשה, ואי נימא דאחד מבני ביתם קידש על היין והוציא אותם, אם כן היינו בעלי מארה דאמרינן (סוכה ל"ח ע"א) תבוא מארה למי שאשתו ובניו מברכים לו.

אי נמי, אלו מתיראים שיחדש עליהם בדרשותיו גזירות וסייגים חדשים, על כן מיהרו לצאת, כמו במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים (מלאכי ג' ט"ב), ובאמת כל עקרי הדת תלויים בסייגי

כל עיקרי הדת תלויים בסייגי התורה שבכל דור, וחביבה חומרת חכמים שאין מפטירין אחר הפסח כמו עיקרי הלכות פסח

התורה שבכל דור החכם מה העדרו ה' אלוקינו אתכם לחדש, כי המובן אפילו תורה אין אי אפשר מבלי י בכל דור. אף א הפסח אין מפטירי ר"ל כמו חומרת ע חומרת תקנת חכם הפסח אפיקומן מתקנתם והיא חב הלכו

אי נמי קרי להו הם משכנים ו הכנסתה. ושלא יה עליהם מכבוד ה' לצאת ממנו, וקרי כן כינוי של שכן ר מו"ק פ"ג ה"ה) תג וקרי ליה שכן רע שבעולם הזה הוא הבא טוב לשכנו

שמניחים חיי עולם וע ושלחו מנות לאין נכון מרן גם בחי' ביצה ט' לעשות סייגים וגזירות א"כ מוכ"ש שהם בעני פירש"י מסכת ע"ז ל"ו גזירות דרבנן, ע"ז ל"ד יוסף. ה. בחי' ביני בית הכנסת פחותה מ שכן רע כמבואר בברי

התורה שבכל דור - ועל זה בא שאלת החכם מה העדות והחוקים אשר ציוה ה' אלוקינו אתכם, ר"ל שתוכלו אתם לחדש, כי המובן מי שאין לו אלא תורה אפילו תורה אין לו (יבמות ק"ט ע"ב), כי אי אפשר מבלי שתתחדש דברי דודים בכל דור. אף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, ר"ל כמו חומרת עיקרי הלכות הפסח ה"נ חומרת תקנת חכמים שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן שהוא תקנה קלה מתקנתם והיא חביבה וחמורה כמו עקרי הלכות הפסח.

ט"ו ע"א), משום הכי אמרו סוף מסכת סוכה (נ"ו ע"ב) ששכני בילגה נשתכרו, להורות כי בבית המקדש שדומה לעולם הבא שם משתכרים שוכניו של רשע. ואמנם בבית הכנסת הוא שכן רע באמת, כי מפסידים על ידו גם לעולם הבא, שהרי על ידי תפלת רבים היתה התפלה של הצדיק גם כן יותר חביב ומעולה, ועל ידי שזה לא בא לבית הכנסת מפסידים על ידו.

וזה פירוש הפסוק ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדישכם (ויקרא כ"ב ל"ב), ולמדו חז"ל (ברכות כ"א ע"ב) שאין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה מדכתיב בתוך בני ישראל, וילפינן תוך תוך. והשתא י"ל דהכי קאמר קרא, לא תחללו את שם קדשי אעפ"י שבלאו הכי נקדשתי בתוך בני ישראל ויש מנין של עשרה בלאו הכי, מ"מ אתה לא תחלל להפריש עצמך ולומר הרי יש מנין בלעדי, זה אינו טענה, וכי אני מקבל מכס שתאמר הרי יש לו מספרו, הרי אני ה' מקדישכם, ויש לכל אדם למהר לקבל שפעו

גם כשיש עשרה לקדושה אל תפרוש מהם, כי אני ה' מקדישכם ויש לכ"א למהר לקבל שפעו וקדושתו

המבועטים בביהכ"ס קרו להו בעלי מארה, כי כן נקרא שכן קע כי מפסיד לצדיק שעי" תפילת רבים תפילתו חביבה יותר

אי נמי קרי להו בעלי מארה, כי אולי הם משכנים הרעים המבועטים בבית הכנסת. ושלא יהיה כבוד הדורש חביב עליהם מכבוד הש"י, על כן ממהרים לצאת ממנו, וקרי להו בעלי מארה כי כן כינויו של שכן רע כמו שאמרו (ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ה) תבוא מארה על שכניו. וקרי ליה שכן רע, כי כל רשע אעפ"י שבעולם הזה הוא רע מכל מקום בעולם הבא טוב לשכנו שנוטל חלקו (כחגיגה

על עיקרי הדת ילדים בסייג התורה שבכל דור, וחביבה חומרת חכמים שאין מפטירין אחר הפסח כמו עיקרי הלכות

שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה. בשעת פטירתו אמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם". ב. כ"כ מרן גם בחי' ביצה ט"ו ע"ב (ע"ט ב') ד"ה ועוסקים, וז"ל שם: "אולי ברחו מביהמ"ד למען לא ירבה לעשות סייגים וגזירות בדרשה שלו, ואם יצאו לא יתפשט איסורו בכל ישראל ולא יתקיימו גזירותיו, א"כ מכ"ש שהם בעלי מארה כדכתיב במארה אתם נאורים ואותי אתם קובעים הגוי כולו, ועיין פירש"י מסכת ע"ז ל"ו ע"ב ד"ה במארה". עיי"ש דפסוק זה קאי על קבלת גזירות דרבנן. ג. הם גזירות דרבנן, ע"ז ל"ה ע"א. ד. עיין לעיל שבת הגדול דרוש יח [רל"ט ג'] ד"ה עוד נ"ל. (שער יוסף). ה. בחי' ביצה שם כתב מרן: "אלו הבורחים מבית המדרש, כל שכן מבית הכנסת דקדושת בית הכנסת פחותה מבית המדרש, וכל שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע כמבואר בברכות (ח' ע"א), ושכן רע תבוא מארה עליו כמו שאמרו [בירושלמי] במו"ק (פ"ג ה"ה) תבוא מארה על שכניו."

חֲפִיץ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: פִּי חִזְקוּ עָלַי
 דְּבַרְיֵכֶם אָמַר יְהוָה וְאִמְרָתֶם מִה־נִּדְבַרְנִי
 עֲלִיד: יִדְ אִמְרָתֶם שׁוֹא עֶבֶד אֱלֹהִים וּמִה־
 פָּצַע כִּי שָׁמַרְנִי מִשְׁמֶרְתּוֹ וְכִי הִלְכְנוּ
 קְדֻרָנִית מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת: טו וְעַתָּה
 אֲנַחְנוּ מֵאֲשֵׁרִים וְדִים גַּם־נִבְנֶנוּ עֲשֵׂי
 רָשָׁעָה גַם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיִּמְלְטוּ: טז אִז

צְבָאוֹת: יִתְקִיפוּ קְדָמִי
 פִּתְגָמֵיכֶם אָמַר יְהוָה וְאִם
 תִּימָרוּן מִה אֶסְגִּינָא
 לְמַלְאָא קְדָמָד:
 יִדְ אִמְרָתוֹן לֹא לְהִנָּהֵא
 מִן דְּפָלַח קְדָם יְהוָה וּמִה
 מִמּוֹן נִתְהַנִּי לְנָא אַרְי
 נִטְרָנָא מִסְּרַת מִימְרִיה
 וְאַרְי הִלְכְנָא בְּמִפְּיֹת
 רוּחַ מִן קְדָם יְהוָה צְבָאוֹת:
 טו וְכַעֲן אֲנַחְנָא מִשְׁפָּחִין

דַּיִן גְּבַר עִם יְהוָה
 וְשָׁמַע קְדָם יְהוָה
 קְדָמוֹהִי וְאִתְּתִיב
 דְּכַרְנִיָּא
 לְדַחֲלִיא דַּיִן וְלִדְמוֹ
 לִיקְרָא שְׁמִיה: י
 קְדָמִי אָמַר יְהוָה
 לְיוֹמָא דִּי אֲנָא
 לְמַעַבְדַּ סְגִלְתָּא וְ
 עֲלִיהוֹן כְּמָא דִּי
 גְּבַרָא עַל בְּרִיה דְּפִ

רְשִׁיעִין אִף אִתְּקִימוּ עֲבָדֵי חֲטָאָה אִף נִסִּיאוּ קְדָם יְהוָה וְאִשְׁתַּבּוּ: טז בְּכֵן מְמַלְלִין דַּחֲלִיא
 רש"י

(יד) שוא עבוד אלהים. על חס נעזדנו, כי לא נקבל סכר: קדורנית. נשפל רוח: (טו) ועתה אנחנו מאשרים וגו'. אנחנו עזדנוהו ושמרנו משמרתו, ועתה רואים אנו הרשעים מלליחים עד כי

מצודת דוד

(יג) חזקו וגו'. רוצה לומר דברכם חזקים וקשים עלי: ואמרתם. ואם תאמרו מה נדברנו עליך: (יד) אמרתם. רוצה לומר איש לכו, זהו מה שאמרתם דבר שוא הוא לעבוד את האלהים, כי לפי רוב רוממותו לא יחשב בעיניו עבודת האדם אשר בעפר יסודו: ומה בצע. או מה תועלת בא לנו אשר שמרנו הדברים שצוה לשמור, ואשר הלכנו קדורנית שחוח ובהכנעה

מצודת ציון

לומר בארץ: חפיץ. ענין רצון: (יג) חזקו. ענין קושי: (יד) שוא. ענין חנם: בצע. ענין תועלת. כמו מה בצע (נלשית לו טו): קדורנית. ענין שחרות. כמו שמש וירח קדרו (יטל ד טו), ורוצה לומר שחוח ובהכנעה: טו מאשרים. משבחים: נבנו. מלשון בנין: בחנו. מלשון בחינה ונסיון: וימלטו. ענין הצלה:

והטובים הלכו קדורנית לידנך צמעהים הרעי מלפני ואף על פי שזו הקשנתי ושמעתי ולויתי מצו טז ויקשב. ענין האזנה: ו מחשבה: יז סגלה. ענין ו: וחמלו

להקשיב אמריהם, ושמ למען לא יקופח שכרם (יז) והיו יי. אמריהם היום ההוא יאצור מעי יחמול איש על בנו הנזו

מפני ה'. וכאילו יאמרו, או אינו משגיח בשפלים, או אינו משלם גמול המעשה: (טו) ועתה. רוצה לומר הואיל ועתה ראינו שאין תועלת לשמור משמרת המקום, הנה אנחנו משבחים את האנשים הזדים שלא חששו על משמרת התורה: גם נבנו. רוצה לומר טובה כפולה בא לעושי הרשעה, כי גם המה קיימים כבנין, וגם בחנו את אלהים לדעת אם יוכל תת עונש על עון, והנה נמלטו מן העונש ולא השיגם, והמה אם כן בטובה ועמדו על החקירה: (טז) אז נדברו יראי ה'. בזה ישיב על אמריהם, לומר, הנה דעו כי אז, כששמעו יראי

בהשגחת האל בתחתוני ומרכים דברים האלה שימצאו בשכלם כי כל עול: ויקשב ה'. האל להם שכרם בזה: ויכתב כלשון בני אדם שכותבי אין שכחה לפניו יתבו (שמות לב לב), כל הנמו והנה יראי ה' וחושבי עולם. ופירוש חושבי ש

רד"ק

יתבין בארע בית שכינתי ועבדין בה רעותי: (יג) חזקו. שב להוכיחם על מה שהיו אומרים כי אין דין ואין דיין: מה נדברנו. שב הפעל פעול לרוב התמדת הדבור, וכן הנדברים כך (יחזקאל לג ל):

מדרשי חז"ל

שפתותים מלומר די. (שבת לב:). טז אז נדברו יראי ה' וגו'. מנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה ששכינה עמהם, שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו', מאי ולחושבי שמו, אמר רב אשי: חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. (ברכות ו). שני תלמידי חכמים הנוחין זה לזה בהלכה, הקדוש ברוך

לא ישב, אבל שנים שי שכינה ביניהם שנאמר אז יח ושבתם וראיתם בי ושבתם וראיתם בין לאשר לא עבדו, היינו:

תרגום יונתן

מלאכי ג

תמה

נְדַבְרוּ יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב
 יְהוָה וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זְכָרוֹן לְפָנָיו
 לִירְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: וַיְהִי לִי
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה
 סִגְלָה וְחַמְלָתִי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמַל אִישׁ
 עַל-בְּנוֹ הָעֶבֶד אֹתוֹ: יַחַשְׁבְּתֶם וּרְאִיתֶם

דַּי גָּבַר עִם חֲבֵרָה
 וַיִּשְׁמַע קִדְּם יִי וְגַלִּי
 קְדָמוֹהִי וְאַתְּכָתִיב סֵפֶר
 דְּכָרְנִיא קְדָמוֹהִי
 לְדַחְלִיא דַּי וְלְדַמְחֻשְׁבִּין
 לִיקְרָא שְׁמִיה: וַיְהִיוֹן
 קְדָמִי אָמַר יִי צְבָאוֹת
 לַיּוֹמָא דִּי אֲנָא עֲתִיד
 לְמַעַבְד סִגְלָתָא וְאַחוּס
 עֲלֵיהוֹן כְּמָא דְאַחוּס

וַיִּבְרָא עַל בְּרִיה דְּפָלַח יְתִיה: יַחַשְׁבְּתוּבֹן וְתַחְזוּן בֵּין צְדִיקִיא לְרִשְׁעִיא בֵּין דְּפָלַחוּ קִדְּם יִי

רש"י

לי דצריהס קיימיס: (יז) ליום אשר אני עושה
 סגולה. אשר אלצמי והנחמי לשלם צו גמולי, שם
 ארצה אתכם מה צין לדיק לרשע: סגולה. אונג,
 אישטוי נלע"ו:

והטונים הלכו קדורנית מפני, נדברו יראי ה' שלא
 לידבק צמעשיהם הרעים, ואני לא נשכחו דצריהס
 מלפני ואף על פי שאיני ממחר להשיב גמול, כי
 הקשנתי ושמעתי וזויתי לכמוז להס ספר זכרון והיו

מצודת דוד

מצודת ציון

ה' דברי הרשעים ההם המעוררים ספיקות ותלונות,
 נדברו גם הם איש אל רעהו כנושאים ונותנים
 בדברים אלה, עד שמצאו בדעתם כי כל דרכיו
 משפט, אל אמונה ואין עול. וה' היטה אוזן

טז) ויקשב. ענין האזנה: ספר. מגילה: ולחושבי. מלשון
 מחשבה: (יז) סגולה. ענין אוצר. כמו וסגלת מלכים (קהלת ז
 ט): וחמלתי. ענין רחמנות:

להקשיב אמריהם, ושמעם ויכתבם על ספר להיות זכרון לפניו ליראי ה' ולאותן החושבים רוממות שמו,
 למען לא יקופח שכרם לעתיד, וכמו שנאמר (דניאל יב א) ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר:
 (יז) והיו ל'י. אמריהם יהיו שמורים אצלי על היום אשר אני עושה עליו סגולה, הוא יום הגמול, שעל
 היום ההוא יאצור מעשי בני אדם לשלם לכל איש כמפעלו: וחמלתי. אז אחמול על יראי ה' כאשר
 יחמול איש על בנו הנזוהר בעבודתו: (יח) ושבתם. רוצה לומר עם כי עתה רואים אתם הוודים בשלוה, ולא כן

להקשיב אמריהם, ושמעם ויכתבם על ספר להיות זכרון לפניו ליראי ה' ולאותן החושבים רוממות שמו,
 למען לא יקופח שכרם לעתיד, וכמו שנאמר (דניאל יב א) ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר:
 (יז) והיו ל'י. אמריהם יהיו שמורים אצלי על היום אשר אני עושה עליו סגולה, הוא יום הגמול, שעל
 היום ההוא יאצור מעשי בני אדם לשלם לכל איש כמפעלו: וחמלתי. אז אחמול על יראי ה' כאשר
 יחמול איש על בנו הנזוהר בעבודתו: (יח) ושבתם. רוצה לומר עם כי עתה רואים אתם הוודים בשלוה, ולא כן

רד"ק

ובידיעת אלהותו, כי שמו הוא והוא שמו. וכתב הר"א
 אבן עזרא ז"ל כי יראי ה' הם הצדיקים, וחושבי שמו
 הם חכמי לב יודעי סוד ה' הנכבד והנורא: (יז) והיו
 ל'י. יראי הדור הזה שיהיו בתחיית המתים, ויראי
 הדור ההוא גם כן: ליום אשר אני עושה. ליום
 המשפט שאני עושה דין ברשעים, הם יהיו לי סגולה:
 וחמלתי עליהם. שלא ישיגם הרעה המכלה הרשעים:
 העובד אותי. האב חומל על כל בנו, כמו שאמר
 (תהלים כג יג) כרחם אב על בנים, אבל יותר חומל על
 העובד אותו: (יח) ושבתם. אז יבחן מה בין צדיק

בהשגחת האל בתחתונים, נדברו הם איש אל רעהו
 ומרבים בדברים אלה, ונושאים ונותנים בהם, עד
 שימצאו בשכלם כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין
 עול: ויקשב ה'. האל יתברך הקשיב דברייהם, ויתן
 להם שכרם בזה: ויכתב ספר זכרון לפניו. דרך משל,
 כלשון בני אדם שכותבים המלכים ספר הזכרונות, כי
 אין שכחה לפניו יתברך, וכן מספרך אשר כתבת
 (שמות לב לב), כל הנמצא כתוב בספר (דניאל יב א).
 והנה יראי ה' וחושבי שמו שאמר שמור להם עד
 עולם. ופירושו חושבי שמו, שהושבים תמיד בדרכי ה'

מדרשי חז"ל

רשע היינו אשר לא עבדו, אמר לו עבדו ולא עבדו
 תרוייהו צדיקי גמורי נינהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה
 פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. א"ל ומשום חד זימנא
 קרי ליה לא עבדו, א"ל אין, צא ולמד משוק של חמרין,
 עשרה פרסי בווא, חד עשר פרסי בתרי זוזי. (חגיגה ט:).
 ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע וגו'. אמר הקב"ה

לא ישב, אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה,
 שכינה ביניהם שנאמר אז נדברו יראי ה' וגו'. (אבות פ"ג
 מ"ה).
 (יח) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע וגו'. מאי דכתיב
 ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים
 לאשר לא עבדו, היינו צדיק היינו עובד אלהים, היינו

קדמי
 ואם
 אסגניא
 קדמדי:
 להנאה
 ומה
 ארי
 אמריה
 מפיכות
 צבאות:
 ושבחין
 דחליא
 בחנו
 ימלמו.
 וז' אני
 רשעס
 קושי:
 מה בצע
 נש וירח
 יבהכנעה:
 מלשון
 זה לומר
 א חששו
 צדיק, וגם
 בטובה
 יעו יראי
 מבואר
 הוא הוא
 המשפטי,
 הכופרים
 יגו, אין
 ח סג).
 אז נדברו
 ייראי ה'
 צדיק ביניהם
 טוב לצים

בין צדיק לרשע בין עבד אלהים לאשר לא עבדו: פ י פני הנה היום פא בער פתגור והיו כל יודים וכל עשה רשעה קש ולהט אתם היום הפא אמר יהוה צבאות אשר לא יעזב להם שרש וענף: כ וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם בעגלי רש"י

לדלא פלחו קדמויה: יט ארי הא יומא אתא בעיר פתגורא ויהון כל רשיעיא וכל עבדי חטאה חלשין פקשא וילחד יתהון יומא דאתי אמר י צבאות דלא ישבוק להון פר ובר פר: כ ותדנח לכון דחלי שמי שמשא פזכו

ואסותא פכנפו ותפקון ותטלון פעון רבקא: כא ותדול רשיעין ארי יהון קטני תחות פרסת רגלי פיומא די אנא ענ אמר י צבאות: כב

(כא) ועפותם

מצודו ריבוי הבשר. וכן כי תפשו מרבק. כן יקרא דיר העגליני ועגלים מתוך מרבק (עמוס ו 7) וכתישה. וכן מעסיס רמוני הרמונים אשר יקרא כן ע הרמונים להוציא המיץ: כפו

זכרו ענין רבוי, וכן כי תפשו ופשו פרשיו (חבקוק א ח). שזה בחירק, והיה ראוי וירישתם אותה (דברים יא הפעל הוטלה תנועתה על מקום שמכניסין שם העגג פירשו הפסוק כמשמעו על ו (גדרים ח:) אין גיהנם לעתיד חמה מנרתיקה, צדיקים מו לכם יראי שמי שמש צדקו נדונים בה שנאמר הנה ה כל זדים וכל עושה רשעו

סימן לבניך, מה אתה ביציאו ילן שם כי בא השמש, ובח דכתיב ויזרח לו השמש, כך השבעה, באה שמשו. ובחז שמש צדקה (כא) ועפותם רשעים כי יד ופושעי אומות העולם נ בה י"ב חדש, לאחר י"ב חד ורוח מפורתן תחת כפות רו רשעים כי יהיו אפר תחת (כב) זכרו תורת משה עב מלפני הקב"ה, בא שטי היכן היא, אמר לו נתתיה לו

(יט) כי הנה היום בא. יוס זה לשון שמש הוא, שכן אמרו חכמים (גדרים ח:) אין גיהנם לעתיד לבוא, אלא הקב"ה מוילח חמה מנרתיקה, ורשעים נדונים זה ולדיקים מתרפאים זה, וזה שנאמר

מצודת דוד

עובדי אלהים, הנה אז תשובו ותראו ההפרש בין צדיק לרשע: בין עובד וגו'. כפל הדבר במלות שונות: (יט) כי הנה היום בא. יום המשפט הבא יבער כתגור אש לעשות כליה ברשעים, ויהיו נוחים להשרף קש, ולהבת אש היום הבא תלהט אותם עד אשר לא ישאיר להם שורש וענף, רוצה לומר לא ישאר מהם זמרון מה: (כ) וזרחת לכם. אבל לכם יראי שמי תזרח שמש צדקה, רוצה לומר הצדקה שעשיתם יאיר לכם כשמש. והוא ענין משל, לומר מצות הצדקה בעצמה תשלם לכם גמול טוב: ומרפא בכנפיה. בזריחתה יהיה לכם רפואה ותענוג. ודימה פרישת האור וזריחתה לפרישת הכנפים, כי השמש יפרוש אורו על הארץ ככנפים הפרושות, וכן נאמר (ויאל ב ב) כשחר פרוש על ההרים: ויצאתם. בכל מקום שתצאו

רד"ק

לרשע, ולא יאמרו עוד כל עושה רע טוב בעיני ה', שוא עבוד אלהים: (יט) כי הנה. יום המשפט המשיל אותו לאש בוערת, כמו שאמר למעלה (פסוק ב) כי הוא כאש מצרף: קש. כמו קש יבש יהיו, שיכלו מהרה: ולחט. כמו ותלהט מוסדי הרים (דברים לב כב): שרש וענף. כתרגומו בר ובר בר, כי הבן הראשון כמו שרש, והנולד ממנו כמו ענף: (כ) וזרחת

מדרשי חז"ל

לישראל בני הו זהירים במצות ואתם נוטלים שכר, שלא תאמרו על חינום אתם יגעים, ואנו עובדים לאלהים, והעו"א עובדים לאילים, יש לכם היום לראות מה בינם לביניכם. (ילקו"ש). (כ) וזרחת לכם יראי שמי וגו'. מאי דכתיב וזרחת לכם יראי שמי וכו', אלו בני אדם שהן יראין להוציא שם שמים לבטלה, "שמש צדקה ומרפא" אמר אביי: שמע מינה חרגא דיומא מסי, ופליגא דר"ל דאמר אין גיהנם לעולם הבא, אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה, שנאמר וזרחת לכם יראי

שמי שמש וגו'. ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנאמר ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק, והרשעים נידונין בה שנאמר הנה היום בא בוער כתגור וגו'. (גדרים ח:). קטני בני רשעי ישראל אין באין לעולם הבא, שנאמר כי הנה היום בא בוער כתגור וגו' אשר לא יעזוב להם שורש וענף, שורש בעולם הזה וענף לעולם הבא. (סנהדרין קי:). שמש צדקה וגו'. שמש בשבת צדקה לעניים, שנאמר וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה וגו'. (תענית ט:). וזרחת לכם יראי שמי וגו'. א"ל הקב"ה ליעקב אתה

וְאִסּוּתָא בְּכַנְפָּהָא מַרְבֵּק: כּא וְעִסּוּתֵם רְשָׁעִים פִּי־יְהוָה אִפְר
 וְתַפְקוֹן וְתַטְלוֹן כְּעֻלֵי תַחַת רְגְלֵיכֶם בְּיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי
 רַבָּקָא: כּא וְתִדְרֹשׁוּן עֲשֵׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: פ כּב זְכְרוּ
 רְשִׁיעֵין אֲרִי יְהוֹן קַטְמָא תַחַת פְּרָסַת רְגְלֵיכֹן ז רַבְתִּי
 פְּיוּמָא דִּי אָנָּא עֶבֶד אָמַר יְיָ צְבָאוֹת: כּב אֲדַפְרוּ אוּרִיתָא דְמִשָּׁה עֶבְדִּי דִּי פְקַדִּית יְתִיה בְּחֹרֵב עַל כָּל

רש"י
 (כא) ועסותם. וכנשתם, לשון מיעוץ, ודומה לו ושם עשו דדי צמוליהן (יחזקאל כג ג):

מצודת דוד

ותבואו, תהענגו כטוב ותתרכו בכשר ושומן כעגלים המפוטמים במרבק, והוא הדיר שלהם: (כא) ועסותם רשעים. אתם תמעכו ותכתשו את הרשעים, כי הם יהיו לאפר מונח תחת כפות רגליכם ותרמסו אותם: ביום אשר אני עושה. זה יהיה ביום הגמול אשר אני מייעד אותם: (כב) זכרו תורת משה עבדי. רוצה לומר הואיל ותקבלו גמול טוב, לכן בכל דור ודור זכרו התורה שמסרה לכם משה עבדי, כי בשמירתה תקבלו הגמול:

מצודת ציון

ריבוי הבשר. וכן כי תפוש כעגלה דשה (ימימה נ יא): מרבק. כן יקרא דיר העגלים מקום שמתפטמים שם. וכן ועגלים מתוך מרבק (עמוס ו ז): (כא) ועסותם. ענין מיעוץ וכתשה. וכן מעסיס רמוני (ספ"ט ט ג), והוא המיץ מן הרמונים אשר יקרא כן על שם שממעכים וכוחשים הרמונים להוציא המיץ: כפות. כמו ששטחית היד נקרא

רד"ק

ענין רבוי, וכן כי תפוש כעגלה דשה (ימימה נ יא), ופשו פרשיו (חבקוק א ח). והוא בשקל וקמתם אלא שזה בחירק, והיה ראוי בתשלומו ויפישתם בשקל וירישתם אותה (דברים יא לא) בחירק, ובנפול עי"ן הפעל הוטלה תנועתה על פ"א הפעל. ומרבק הוא מקום שמכניסין שם העגלים לפטמם. ורבתינו ז"ל פירשו הפסוק כמשמעו על השמש, שאמרו רבותינו ז"ל (נדרים ח): אין גיהנם לעתיד לבוא, אלא הקב"ה מוציא חמה מנרותיקה, צדיקים מתרפאין בה שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה, ורשעים נדונים בה שנאמר הנה היום. בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושה רשעה קש: (כא) ועסותם. ענין

מדרשי חז"ל

תורה היכן היא, אמרה לו אלהים הבין דרכה וגו', הלך אצל ים ואמר לו אין עמדי, הלך אצל תהום א"ל אין כי שנאמר תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי, אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה, חזר ואמר לפני הקב"ה רבש"ע חפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה, אמר לו לך אצל בן עמרם, הלך אצל משה אמר לו תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא, אמר לו וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה, אמר לו הקב"ה למשה משה בדאי אתה, אמר לפניו רבש"ע חמדה גנוזה יש לך שאתה משתעשע עמה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי, אמר לו הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עצמך תקרא על שמך, שנאמר זכרו תורת משה עבדי. (שבת פט.). זכרו תורת משה עבדי וגו'. והלא תורת ה' היא,

חידושי מרן הגרי"ז הלוי החדשות

מהרמב"ם ריש הלכות בית הבחירה משום דזה תלוי בבחירה, וכן משמע בזבחים קז גבי שחט בחוץ בזמן הזה דר"י אמר חייב ור"ל אמר פטור משום דלא קדשה לעתיד לבוא, וצ"ע דא"כ יהא מותר ובע"כ דרק הוא פטור דליכא איסור של שחוטי חוץ, אבל אסור משום דבחירת ירושלים לא בטלה, ואיסור הקרבת חוץ תלוי בבחירה, וצ"ע ודו"ק. ועיין בילקוט בא ובר"ח שם מגילה י' ודו"ק.

¶

ג ז ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלו. ואמר הגר"א בביאור הפסוק דהנה האדם בעוה"ז נקרא הולך, דאינו תמיד באותה דרגה, משא"כ שם הוא רק עומד דתמיד הוא באותה דרגה. אבל יש לפעמים דשם הוא נמי הולך ע"י מעשה שנעשה בעוה"ז דזיכה את הרבים, ועי"ז אפילו כשהוא שם בעוה"ב, עושים אחרים בעוה"ז שיהיה שם נמי הולך, וז"ש הכתוב ונתתי מהלכים בין העומדים האלו.

¶

ז ג. האבכה בחודש החמישי הנזר אשר עשיתי זה כמה שנים. ויהי דבר ה' אלי וכו' כי צמתם וספור בחמישי ובשביעי זה שבעים שנה הצום צמתני אני וכי תאכלו וכי תשתו הלא אתם האוכלים ואתם השותים. ונראה בביאורו דהנה הדין דאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה, וא"כ צ"ב מכל התקנות והחייבים שהם מדברי קבלה הא אין נביא רשאי לחדש דבר. אלא דכל דברי קבלה ב"ד תקנו וחייבם הוא מטעם תקנת ב"ד, אלא כיון דנאמר בקבלה לתקן הדבר יש על זה חומר מיוחד. וזה ביאורו, דהם שאלו אם נמשיך בצום וענו להם דכי צמתם הצום ממני אני וכי אני יכול לגזור עליכם התענית, הלא א"א לחדש דבר כי אם הכל מתקנת ב"ד דתקנתם אתם וכי תאכלו וכי תשתו אתם האוכלים וכנ"ל כי זה דין שא"א ע"י נבואה וקבלה, כי אם ע"י ב"ד שאתם עשיתם זה, ואין זה דבר שבידי, השייך לי.

¶

7 ← מלאכי ג יז הפטרת שבת הגדול, וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו. ע"כ. והנה צ"ב כוונת הכתוב באמרו על בנו העובד אותו, ולא כתב כאשר יחמול איש על בנו, ומה הוסיף באמרו העובד אותו. וביאר מרן והנה בכרכות דף לה בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים היו מכניסים פירותיהם דרך טרקסמון כדי לחייבם במעשרות דורות האחרונים מכניסים פירותיהם דרך גגות ודרך חצירות דרך קרפיות כדי לפוטרם מן המעשרות, ע"כ. וביאר הגר"ח דאף דבאמת הם פטורים למעשה באופן הזה ומה התביעה עליהם, אלא דהם לא עשו משום שסברו, דאיה"נ דצריך לעבוד את ה' אבל כל היכא שזה כרוך בהוצאות או מוטב לעשות תחבולות להפטר מהמצוה, והאמת היא להפך דכל שמקיימים רצון ה' אז בעוה"ז טוב, ואמרינן עשר בשביל שתעשר, שאין מפסידים כלום מקיום רצונו יתברך, וזה באמת עשו דורות הראשונים שחיפשו להתחייב במצות ולא כן עשו דורות האחרונים, ומהטעם הנ"ל, וזהו הטענה עליהם. ובה הביאור בדברי הנביא במלאכי ג י הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וכו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די ע"כ. והיינו שהם לא עשו מן הטענה דלעיל, ועל זה אמר דאדרבה דאם תעשו או והריקותי לכם ברכה עד בלי די, עכ"ד הגר"ח.

ומרן הוסיף לבאר בזה דהנה שם פסוק יג יד חזקו עלי דבריכם אמר ה' ואמרתם מה נדברנו עליך אמרתם שוא עבוד אלקים ומה בצע כי שמרנו משמרתו, ע"כ. והנה כל רואה יתפלא כיצד מלאה לבם לומר מה נדברנו עליך בזמן שאמרו שוא עבוד אלקים

לא מוכרח
מגיע לו
דת השם
שבו. וזהו
לזוז עד
כו' כי עוד
מי המשיח
דהוא לי
ורוממות
ונפשו לא
לו פניות
הגה היא
מקבלין
יי שיקבל
יהיר ולא
העוה"ז
שבע וכו'
והטובות

מקרבך
לח וחסו
בני עמי,
אמנם
ים ההוא
השארתי

יושבים
אל מדבר
מצרים
מישהוא
המדבר

הבחירה
דאפילו
הקרבה
ירושלים
דמשמע

26

והא זה ח"ו כפירה, וביאר דשוא אין הכונה מלשון שקר ח"ו רק ששוא הוא מלשון חנם, דטענתם היתה דחינם הוא לעבוד את ה', וזה אמרו שוא עבוד אלקים ומה בצע שמרנו משמרתו וזהו שאמרו מה נדברנו עליך.

והנה איתא בזמן שישראל עושים רצונו של מקום נקראים בנים, ובזמן שאין עושים רצונו נקראים עבדים, והנה הנראה פשוט דבאופן של דורות האחרונים שלא עברו על רצון ה' אלא רק עשו טצדקי ותחבולות להפטר מן המצוות, נראה דשפיר נקראים בנים דהא רצונו לא עברו, [שהיה לא עברו] על דיבור ואין זה נקרא אין עושים רצונו של מקום, כל עוד לא עברו על רצונו. ועל זה מסיים והמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו ולא כעל בנו סתם. וכך הוא סופם של הפסוקים הביאו את המעשר אל בית האוצר ותחייבו במעשרות, אז אחמול עליכם כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו, דקדק לומר בנו העובד אותו שיחפשו להתחייב במצוות ושוב לא יהיו כבנים סתם אלא כבנו העובד אותו, ואילו בנים סתם נקראים גם באופן שעושים תחבולות להפטר מן המצוות, אמנם כאשר יתחייבו במצוות אחמול כעל בנו העובד אותו, ודו"ק.

וזהו ג"כ נמי דמסיים ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, והחילוק הוא כנ"ל דעובד נקרא כל שמחפש להתחייב במצוות ולא עובד מקרי כל שעושה טצדקי להפטר מן המצוות, כי יום בא בוער כתנור דהנה במנחות מא. ברכ קטינא שפטר עצמו מן הציצית על ידי עיגול הכנף והמלאך תבעו ואמר לו ענשיתו על עשה, אמר ליה בעידן ריתחא ענשינן גם על עשה, ע"כ, ועיין שם. הרי מבואר דבעידן ריתחא יענישו גם אלו שהיה בידם לקיים העשה ועשו תחבולות וטצדקי להפטר מזה, ולא רק אלו שעברו העשה.

וזהו הביאור של הפסוק ושבתם וראיתם בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, כי יהיה יום בוער כתנור דהיינו בעידן דריתחא, אז יראו גם החילוק בין אלו שחיפשו להפטר מן העשה דהיינו לא עבדו ובין אלו שחיפשו להתחייב במצוות דהיינו עובד אלקים, כנ"ל כי בעידן ריתחא עונשין גם את אלו שהיה בידם לקיים העשה ועשו תחבולות להפטר, וממילא יהיה נראה לעין כל החילוק ביניהם.

ג

תהלים ט יג, הבה לנו עזרה מצר ושוא תשועת אדם. והנה חלוק הוא שקר משוא, עיין ברמב"ם הלכות שבועות דשבועת שקר הוא אם נשבע דאכל והוא לא אכל וכו' (עיין שם בהל"ד) באופן דנמצא דשקר הוא דבר שיכול להיות, אלא דלא היה כן, ואילו שוא הוא דבר שאינו שייך כלל, ונמצא דשוא הוא יותר משקר. והנה בתהלים לג יז כתב שקר הסוס לתשועה, הרי דתשועת הסוס הוא בגדר של שקר, אבל תשועת האדם הוא פחות מתשועת הסוס, דשוא תשועת אדם.

ד

יט ח עדות ה' נאמנה מחכימת פתי. ונראה בביאור הדברים דהנה בתורה ישנם ב' דברים האחד המצוה והב' הסיפורים, וזהו הנקרא עדות דהיינו שהתורה מעידה על המעשים שהם אמיתיים. ובהגדה של פסח מצינו חכם מהו אומר מה העדות והחוקים והמשפטים והוא כנ"ל דבמצות סיפור יציאת מצרים ישנם ג"כ אלו הב' הדברים סיפור המעשה של יציאת מצרים וגם חוקים ומשפטים.

והנה במשלי כו
מש"כ כאן עדות ז
ולשאר דברים שאי
פתי דאם לא יאמין

כג ד, גם כי אלן
ובאמת קשה בשלני
אותו, אבל שבטך
אדם הולך במדבר
לצל הלבנה כי מ
רואה דהלז הולך
לו מכה חזקה ונת
לשמחה כי הוברר
והנמשל כי אנו הול
שנותן, וזהו הביאו
שבטך. מתוך המכו
ינחמוני.

לה י כל עצמה
עצמותי תאמרנה עי
כל עצם שבי שהו
עצמותי שבורות. וז
אנו מסיימים, כ
דף סט דירמיה לא
אדרבה וכו' הן הן
בין האומות, ע"כ. ו
הקב"ה שהוא הקל
שאר האומות הוא

לז ד והתענג
יודע בממון שהוא
שמחתו שלימה וג
ממש. והנה לעיל
הם מדרגות בבטחו
עד אשר ששמחתו
יתן לו תענוג כאיל

מח ב' גדול ה' ו
והנה בימא מט:

ספר
נועם אלימלך

זה החיבר אשר חיבר ה"ה הרב המקובל החסיד המפורסם איש אלקים
קדוש יאמר לו אשר מעייניו יוצא חוצה ותורתו אמונתו תורת אמת על
חמשה חומשי תורה כאשר עיניכם תחזינה משרים: גם כמה ליקוטים על
פסוקים וגמדות ודרשים מיוסדים על ארני פו להורות לעם ה' דרך ה'
את המעשה אשר יעשון:

הובא לבית הדפוס ע"י הני תרי אחים ה"ה הרבני המופלג החסיד
המפורסם מוהר"ר אלעזר ואחיו הקטון ה"ה הרבני הוהיק
החסיד המפורסם מוהר"ר אליעזר ליפמן נר"ו:
וע"י המסייע האלוף התורני הנגיד
מוהר"ר יעקב דוב בער הלוי
ה"ר שמואל ריים
מק"ק לבוב:

לסדר לפרט כי אמר אלהי אבני בעזרי לפ"ק

יוצא לאור מחדש ברוב פאר והדר ע"י

מכון סוד ישרים

שנת תשס"ג לפ"ק

עיה"ק ירושלים תובב"א

השכינה היה עם יעקב וצוודאי ידע האמת
 כאשר באמת אמר יחזק גם צרוך יהיה (שם
 כו, לג) * אך נבאר לפי מה שאמרתי (עי' לעיל
 פר' תולדות ד"ה ורבה) טעם שרצה יחזק לצרך
 את עשו וכי חלילה יטעה יחזק לצרך את עשו
 ולא את יעקב * אך שיחזק היה רוצה לצרך
 את יעקב בצרכת עוה"צ ואת עשו בעוה"ז *
 ורבה ראתה שחלילה אם לא יהיה ליעקב חלק
 בעוה"ז לא יהיה לצניו חלילה תקומה צין
 האומות לכך יהיה מהדרת שיצרך יחזק את
 יעקב גם בעוה"ז * ויעקב אצינו ע"ה לא היה
 דעתו נוחה מזה שהיה מחיירא שיחזק יצרך
 אותו צעניני עוה"ז צולו גשמיות כי גם
 צעניני גשמיים יש חילוקים כנ"ל שצורך העולם
 לשני גוויי דיקים כנ"ל * וגם צעניני אכילה
 יש חילוק לאוכל בקדוש במחשבות טהורות צין
 האוכל כזהמה * ולזה אמר אולי ימושני אצי

לשון ממשות דצברים גשמיים נקראי צלשון
 מיטוש דהיינו אולי יצרך אותי צולו גשמיות
 והצאתי עלי קללה שזה אצלי קללה יחשב *
 ואנכי איש חלק פי' כנ"ל שאני מוכרח להיות
 מוחלק לשני אופנים כנ"ל * וזהו צית יעקב
 לכו ונלכה צאור ה' (ישעיה ג, ה) ולכאורה מלח
 לכו הוא מיותר והכי ה"ל למימר צית יעקב
 נלכה צאור ה' * אך הכוונה לצ' אופנים
 הנ"ל * צית יעקב היא מדרגה קטנה כידוע
 ההפרש שבין יעקב לישראל (עי' זוה"ק בלק ר"י)
 וכתיב צפסוק (עובדיה א, יח) והיה צית יעקב
 אש וצית עשו לקש * רמו למדרגה של הצדיקים
 שע"י מדרגתם משצרים כח הדינים * וזהו צית
 יעקב לכו פי' צמדרגתם רמו למדרגה א' *
 ונלכה צאור ה' רמו למדרגה הצ' ההולכים
 צאור קדושתם צכל העולמות והשי"ת יזכנו
 להיות מהם אכ"ר *

פרשת צו

74 יודבר בו' צו את בני ישראל פרש"י אין
 זו אלא זירו צימת צריך לזרו צמקום
 שיש חסרון כיס. ונ"ל ע"פ הרמו דהנה האדם
 העובד את השי"ת צ"ה צריך לעבוד צוריות
 וצמדות טובות אצל העובד את השי"ת צעללות
 וצדומק שלל צרצון אזי הרי הוא חסר הגוף
 שאין לו גוף שהוא כמו כיס ונרמק להנשמה.

וזהו שרמו רש"י צימת צריך לזרו צמקום שיש
 חסרון כיס דהיינו שעובד צעללות כנ"ל *
 זאת תורת העולה בו' פי' הכתוב מלמד
 אותנו דרכי השי"ת * זאת היא השכינה
 שנקרא זאת כידוע (מיקו"ז מ. וע"י פרדס שכ"ג
 ערך זאת) * ואמר הכתוב זאת תורת העולה ר"ל
 אם לימוד התורה היא לשם זאת דהיינו

כב. ראה פרשת תולדות ד"ה ורבה (מט:) שרבה חזרה וטענה שכל הכונה הוא לבירור נצה"ק בעוה"ז. וע"ע שם
 ד"ה א"י ורבה (נא.), שהשכינה הק' הבטיח לשומרו מכל קללה, "אך שמע בקולי ולך קח לי, ר"ל שתקבל הברכות
 העוה"ז ג"כ שיהיה לי, ר"ל ג"כ לעבודתו לשמו הגדול, שתהיה כוונתך בכל עניני עוה"ז הן באכילה ושתייה ושאר
 גשמיות רק לשמים, להוציא ניצוצות קדושות מתוך המאכל באוכלך בקדושה ובטהרה, ושיהיה לך כח לעבוד לו יחי'
 ולעסוק בתורתו ובמצותו, וכן בכל דבר יהיה כוונתך לשמים, וילך ויקח ויבא לאמו, מובן ממילא שעשה מצות השכינה
 לקבל הברכות באופן הזה לשמו הגדול יתברך ויתעלה זכרו לעד ולנצה נצחים אמן". א. ראה עוד בגודל מעלת מדת
 הזריות בפרשת משפטים ד"ה וזהו (קפג:) ובגליון שם. ועיין בליקוטים יקרים סימן קיד.